

Kılınççeker, Özlem, “II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Bir Mülteci Misafirhanesi (Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi)”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11/23, ss.41-66.
DOI: 10.31765/karen.1523831

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.
This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Dr. Öğr. Gör.,
Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü,
Adıyaman/TÜRKİYE
✉ ozkilincceker@adiyaman.edu.tr

ORCID : 0000-0003-0505-3649

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Kızılay, Kastamonu, Yozgat, Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi

Keywords: The World War II, Red Crescent, Kastamonu, Yozgat, Kastamonu Refugee Guesthouse

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE’DE BİR MÜLTECİ MİSAFİRHANESİ (KASTAMONU MÜLTECİLER MİSAFİRHANESİ)*

Özlem KILINÇÇEKER**

Öz: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de, Yozgat Mülteci Kampı’nda bulunan askeri mültecilerden ülkelerine dönmeyenler için Kızılay uhdesinde Kastamonu Mülteciler Misafirhanesini açmıştır. Böylece Yozgat Mülteci Kampı’ndan Kastamonu Mülteciler Misafirhanesine 2 Haziran 1949’da Rus, Bulgar, Mısır, İtalyan, Yunan, Türk ve Alman milletlerinden olan 53 askeri mülteci yerleştirilmiştir. Misafirhanenin resmi idaresi Kastamonu Valiliği başkanlığındaki il mülki idare amirleri ve Kızılay Başkanı’nın içinde bulunduğu bir Komisyona bırakılmıştır. Kastamonu’ya gönderilen bu mültecilerin düzen ve intizam içinde yaşayabilmeleri için İçişleri Bakanlığı Mülteciler Misafirhanesi Talimatnamesi hazırlanmıştır. Bu şartlarda mülteciler yaklaşık beş yıl yaşamışlardır. Ancak Misafirhanede 14 Mart 1954’de çıkan yangın sonrası mülteciler İçişleri Bakanlığı tarafından kısa bir süre içinde tekrar Yozgat’ta oluşturulan yeni misafirhaneye nakledilmişlerdir. Yerel basında çok eleştirilen ve yüksek maddi zarara sebep olan bu yangının faillerinin bulunması için İçişleri Bakanlığı ve Kızılay dâhilinde kapsamlı soruşturmalar açılmıştır.

Bu çalışmada II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de askeri mültecilerin kaldığı Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi’nin var oluş süreci ve yaşanan yangının arşiv belgeleri doğrultusunda ortaya konulması amaçlanmıştır.

A REFUGEE GUESTHOUSE IN TURKEY AFTER THE WORLD WAR II (KASTAMONU REFUGEES GUESTHOUSE)

Abstract: The Ministry of Internal Affairs of the Republic of Turkey opened the Kastamonu Refugee Guesthouse under the responsibility of the Red Crescent for the military refugees who stayed in the Yozgat Refugee Camp in Turkey after the Second World War and did not return to their country. Thus, on June 2, 1949, 53 military refugees of Russian, Bulgarian, Egyptian, Italian, Greek, Turkish and German nationality were sent from Yozgat Refugee Camp to Kastamonu Refugee Guest House. The official management of the guesthouse was left to a commission chaired by Kastamonu Governorship. Including Governors and the President of the Red Crescent. The Refugee Guesthouse Instruction of the Ministry of Internal Affairs was prepared so that these refugees sent to Kastamonu could live in order and order. The refugees lived in these conditions for approximately five years. However, after the fire broke out in the

Geliş Tarihi / Received Date: 28.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 23.06.2025

Guesthouse on March 14, 1954, the refugees were quickly transferred to the new guesthouse established by the Ministry of Internal Affairs in Yozgat. A comprehensive investigation was launched by the Ministry of Internal Affairs and the Red Crescent to find the perpetrators of the fire, which received great criticism in the local press and caused great material damage.

In this study, it is aimed to reveal the existence process and fire of the Kastamonu Refugee Guesthouse, where military refugees stayed in Turkey after the Second World War, in line with archive documents.

Giriş

Dünya devletleri 20. yüzyılda kendilerine tehdit oluşturan “Mülteci Sorunu” na karşı II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939'dan sonra çeşitli çözümler üretmişlerdir. II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmayı günün konjonktüründe daha doğru gören Türkiye de “Mülteci Sorunu”na karşı ülke güvenliğini göz önünde tutarak herhangi bir tehlikeye mahal vermeden bazı önlemler almıştır. Bu önlemlerde sivil, siyasi ve askeri mülteciler için uluslararası hukuk kuralları ve antlaşmaları referans alınarak hareket edilmiştir.¹ Aslında Türkiye savaşın başından itibaren bir denge politikası güderek savaşa girmemek için ciddi bir mücadele vermişse de kendisine iltica etmek isteyen yoğun sığınmacı talebine karşı duramamıştır. Bu bağlamda 15 Ağustos 1941 tarihinde çıkartılan kanunun uygulanabilmesi için 13 Mart 1942 tarihinde bir talimatname hazırlanmıştır.² Türkiye sığınmacı istememesine rağmen kendisine müracaat eden sığınmacıları kabul etmiş ve bu yönüyle İsveç ile İsviçre'den sonra dünyada baskıcı yönetimlere karşı çıkan aynı zamanda demokrasiye hizmet eden üçüncü ülke olarak tarihe geçmiştir.³

15 Ağustos 1941 tarihinde çıkarılan 4104 sayılı “Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun” ile II. Dünya Savaşı'nda savaşan, bir nedenle Türkiye'ye sığınan yabancı ordulara ait askerlerin Türkiye sınırlarına girdikleri tarihten itibaren, iade edilecekleri tarihe kadar haklarında yapılacak resmi işlemler ve tabi olacakları kuralları belirlenmiştir. Bu kuralları uygulama sorumluluğu da Türkiye Hükümeti adına Milli Müdafaa (Savunma) Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı başta olmak üzere, Dâhiliye, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye, Hariciye, Maliye Vekâletlerine verilmiştir. Bu makamlar arasında en yetkili birim Genelkurmay Başkanlığı olmuştur. Yabancı askerlerin nakil ve iskânlarının yanı sıra iaşelerinin karşılanması ile tedavilerinin yapılması devlet garantisi altına alınmıştır. Bu işleri Türk Hükümeti adına Kızılay'ın yürütmesine, askerlerin yanında bulunan tüm silah ve teçhizat da Kızılay tarafından el konulmasına karar verilmiştir. Askeri mülteciler yargılanmaları aşamasında Türk Askeri Ceza Kanunu ve Askeri Muhakeme Usûllerine tabi tutulmuş, bazı durumlarda mültecilerin din ve gelenekleri de dikkate alınmıştır. Kalacakları gözaltı kamplarının korunmasından Millî Savunma Bakanlığı sorumlu tutulmuştur. Türkiye'de kalan askeri mülteciler kaldıkları zaman zarfında disiplin ve protokol açısından Türk Ordusu'ndaki emsalleriyle aynı muameleye tabi tutulmuşlardır.⁴

Askeri mülteciler konusunda yetkilendirilen bakanlıkların görevlileri Genelkurmay Başkanlığı öncülüğünde bir araya gelerek Mülteciler Komisyonu adı verilen bir komisyon oluşturmuştur. İlgili komisyon karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak “Türkiye'ye İltica Eden Yabancı Ordu Mensupları Hakkında Talimatname” adı verilen 13559 numaralı ek talimatnameyi hazırlamıştır.⁵ Hazırlanan bu talimatnameyle hem askeri mültecinin tanımı yapılmış hem de kimlerin askeri mülteci sayılarak askeri kamplara sevk edileceği belirlenmiştir. Talimatnameye göre: sadece bir devletin resmi ordusunda görev yapan askeri mülteciler misafir statüsünde kabul edilmiş

¹ Tekir, 2019: 254, 255.

² Resmî Gazete, 15 Ağustos 1941, Sayı: 4887, 1554; BCA, 30.10.0.0.55.367.2; ATASE, İDH, 1-036-11.

³ Tekir, 2019: 254.

⁴ Resmî Gazete, 15 Ağustos 1941, Sayı: 4887, 1554; Yaman, 1997: 160; Tekir, 2019: 244.

⁵ BCA, 30.10.0.0.55.367.2; ATASE, İDH, 1-036-11.

ve her türlü insani muameleye tabi tutulmuşlardır.⁶ Türkiye gözaltı kamplarında “kendi taraf-sızlığına gölge düşürmeden ve askeri casusluğa imkân vermemek amacıyla” iç disiplin kural-larını ciddi şekilde uygulamıştır. Kamplardaki askeri mültecilerle ilgili tüm evraklar ve mek-tuplar her zaman sıkı bir incelemeden geçirilmiştir. Bu kapsamda mültecilerin mektuplarında yapılan incelemelerin sonucunun genellikle ailelerine gönderilen mektuplar olduğu görülmüş-tür.⁷

Türkiye'ye gelen askeri mülteciler Mülteci Talimatnamesi kapsamında öncelikle geldikleri böl-genin mülki amiri başkanlığında oluşturulan bir heyet tarafından sorgulanmıştır. Daha sonra yüzbaşı veya üst rütbeli bir subayın başkanlığında yeni bir askeri heyet tarafından sorguya çekilerek asker olduğunu ispatlayanlar enterne edilmişlerdir. Ancak sivil mülteciler talimat-name gereğince tabiiyetinde oldukları elçiliklerin aracılığıyla pasaportla ya da geldikleri ko-şullarda 24 saat içinde ülkeyi terk etmişlerdir.⁸

Bu şartlar altında Türkiye'de gözaltına alınan askeri mültecilerin yaşamaları için 1941'den iti-baren Erdek, Adana, Niğde, Ankara, Sivas, Isparta ve Yozgat'ta gözaltı kampları oluşturulmuş ve enterne edilen mülteciler bu kamplara sevk edilmişlerdir. Açılan kamplarda Fransız, İngiliz, Rus, Alman, Amerikan, İtalyan, İspanyol, Yunan, Bulgar, Irak ve İranlı mülteciler gözaltında tutulmuşlardır.⁹ Kamplardaki mültecilerin sayıları mensup oldukları ülkeyle Türkiye arasın-daki ikili görüşmelere ve taleplere bağlı olarak da zaman zaman değişiklik göstermiştir. Birbi-riyle savaşan devletlere mensup mülteciler ya da birlikte tutulmaları sakıncalı görülen mülte-ciler ayrı kamplara yerleştirilmiş veya bir kamptan diğerine nakilleri yapılmıştır.¹⁰

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, Kırşehir, Yozgat, Çorum, Beyşehir, Isparta'daki kamp-larda kalan askeri mültecilerin ülkelerine geri dönmeleri neticesinde kamplar birer ikişer ka-patılmıştır. Ülkelerine dönmek isteyen bu mültecilerin güvenli bir şekilde ülkelerine dönmeleri sağlanmıştır.¹¹ Ancak savaşın fiilen sona ermesine rağmen kampların hemen kapatılmaları mümkün olamamıştır. Çünkü geldikleri veyahut iade edilecekleri ülkelerde savaş sonrası ya-şanan olaylar mültecilerin iade edilmelerinin hızlı bir şekilde olmasını engellemiştir.¹² Bakan-lar Kurulu tarafından 1 Eylül 1947 tarihinde kapatma kararı alınan ancak 1 Ocak 1949'da Millî Savunma Bakanlığından ilişkisi kesilmesi kararı verilen Yozgat kampı bu durumdaki bir kamp-tır.¹³ Öyle ki 21 Mayıs 1941 yılında Yozgat kampında bulunan mültecilerden 241 Rus mültecinin Sovyet sınırına kadar götürülerek ülkelerine iade edilmeleri kararı alınmasına rağmen Rus mülteciler bunu kabul etmemişlerdir.¹⁴ Türkiye'de 1940-1949 yılları arasında toplam 91.490 mülteci bulunmaktadır. Ancak II. Dünya Savaşının bittiği 1945 yılı ve sonrasında bu mülteci-lerden 67.022'si Türkiye'den ayrılırken, 27.780'ni Türkiye'de kalmayı tercih etmiştir.¹⁵ Bu bağ-lamda 1949 yılının sonlarında Türkiye'de savaş kaybeden ülkelere ait mülteciler bulunmak-taydı.¹⁶

Türk Hükümeti bu mültecilerin durumlarını tayin için İçişleri Bakanlığı nezdinde Milli Sa-vunma, Dışişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım, Maliye Bakanlıkları ile Kızılay Derneği temsilcile-rinden oluşan Mülteci Komisyonu kurmuştur. Komisyon 13-15 Aralık 1948'de yaptığı toplan-tıda savaş sonrası farklı ülkelerden Türkiye'ye iltica eden ve Yozgat Mülteci Kampı'nda kalan 53 kişinin toplu bir halde göz önünde bulundurulmaları maksadıyla Kastamonu'da bir “Türkiye

⁶ Resmi Gazete, 15 Ağustos 1941, Sayı: 4887, 1554; Yaman, 1997: 160.

⁷ ATASE, İDH, 1-012-1; Tekir, 2019: 246.

⁸ BCA, 30.10.0.0.55.367.2; ATASE, İDH, 1-036-11; ATASE, İDH, 1-023-4; ATASE, İDH, 1-247-248.

⁹ ATASE, İDH, 1-031-1; ATASE, İDH, 1-032-2; BCA.030.10.55.365.18; Yıldırım, 2021: 218.

¹⁰ Yaman, 1997: 160.

¹¹ Akça, 2010: 9; Keser, 2010: 397; Keser, 2009: 204.

¹² KA, 2883/2; KA, 2883/5.

¹³ KA, 2883/78.

¹⁴ Keser, 2009: 199.

¹⁵ Bu mültecilerin 39.557'si Türk kökenli iken 51.933'ü farklı etnik kökenlere sahiplerdir. Kemaloğlu, 2022: 250.

¹⁶ KA, 2883/174; Tekir, 2019: 250.

Kızılay Derneği Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi” açılmasına ve açılan bu misafirhaneye mültecilerin misafir statüsünde yerleştirilmesine karar vermiştir.¹⁷ Aynı zamanda savaşın bitimi ile mültecilerin kaldıkları yerlere kamp kelimesi yerine psikolojik etkisi dikkate alınarak “Mülteciler Misafirhanesi” denilmiştir.¹⁸

Yozgat Mülteci kampının kapatılması üzerine burada kalan askeri mültecilerin de toplu bir şekilde gözetiminde tutulabilmeleri için Millî Savunma Bakanlığına bağlı Kastamonu Askeri Kışlasının bir kısmı üzerinde tamirat ve düzenlemeler yapılmıştır.¹⁹ Misafirhane yeri olarak Kastamonu ilinin seçilme sebebi hem güvenlik hem de tam teşekküllü bir hastaneye sahip olmasıdır. Bu gelişmeler sonrası Yozgat Kampında kalan mülteciler Kastamonu Mülteciler Misafirhanesine misafir statüsünde sevk edilmişlerdir.²⁰

Öte yandan Kızılay Derneği Kastamonu Mülteci Misafirhanesinin tüm yönetim yetkisi Türkiye Kızılay Derneğine bırakılmıştır.²¹ Kızılay’ın uhdesine bırakılan Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Müdürlüğü’ne Kızılay Genel Merkezi emriyle bir müdür atanmıştır.²² Daha sonra İçişleri Bakanlığı Kastamonu’ya gönderilen tüm mültecilerin bir intizam ve düzen içinde yaşayabilmeleri için 4 Haziran 1949’da misafirhanenin idare şeklini gösteren “Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Talimatnamesini” hazırlamış ve Kızılay Genel Merkezine göndermiştir. Kızılay Genel Merkezi de bu talimatnameyi hemen Kastamonu Mülteci Misafirhanesi Müdürlüğü ve Kastamonu’da bulunan diğer yetkili makamlara iletmiştir.²³

1. Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi İçin Belirlenen İhtiyaç Malzemeleri ve Yapılan Harlıklar

İçişleri Bakanlığının mültecilerin toplu bir halde ve göz önünde bulundurulmaları amacıyla açtığı Kastamonu Mülteciler Misafirhanesinde tesis ve idare masraflarıyla mültecilerin iâşe, ibate, tedavi masraflarını Türk Hükümeti adına Türkiye Kızılay Deneği üstlenmiştir.²⁴

Bu kapsamda Kızılay, 16 Aralık 1948’de Yozgat’taki Mülteciler Kampı iâşe ve diğer giderleri ile bu kamptaki mültecilerin Kastamonu’da Millî Savunma Bakanlığına bağlı Kastamonu Askeri Kışlasında hazırlanan misafirhaneye nakilleri sırasında oluşan masrafları karşılamayı kabul etmiştir.²⁵ TBMM 1949 yılında Türk Kızılay’ının aldığı karara mukabele olarak derneğin kullanması için 939.858 lira bir ödenek verilmesi tasarısı hazırlamıştır. Bu paranın 189.496 lirası ile Yozgat’taki mültecilerin Kastamonu’ya nakledilmesi ve orada idare edilmesi kararı alınmıştır.²⁶ Bu kapsamda Yozgat’a iâşe giderleri için 10.000 lira ile kışlanın tamiri için Kastamonu’ya 15.000 lira gönderilmiştir. İçişleri Bakanlığı, Kastamonu Valiliği ve Misafirhane Müdürlüğü ile yaptığı görüşmelerin neticesinde askeri kışladaki tamirin tamamlanarak misafirhanenin acilen açılabilmesi için gerekli tüm demirbaşların temin edilerek Kastamonu’ya gönderilmesini istemiştir. Mültecilerin misafirhaneye nakledildikten sonra şahsî eşyalarının son durumuna bakılarak giyim ihtiyaçlarının da ayrıca değerlendirileceği yetkili makamlara bildirilmiştir. Dernek maddi açıdan satın alınacak bu demirbaş eşyaların değerinin 23/24 bin lira arasında bir fiyat tutacağını belirterek ve bu eşyaların İstanbul’dan Kızılay Satın Alma Komisyonu aracılığıyla alınıp Kastamonu’ya sevk edilmesine karar vermiştir.²⁷

¹⁷ KA, 2883/5;5.1;5.2; Aydın ve Efe, 2024: 175.

¹⁸ KA, 2883/ 176; 51; Kılınççeker, 2022: 285.

¹⁹ KA, 2883/139.

²⁰ KA, 2883/2 Tekir ve Şahin, 2023: 112.

²¹ KA, 2883/35.1; Kılınççeker, 2022: 281.

²² KA, 2883/ 148.1.

²³ KA, 2883/176, 176. 1

²⁴ KA, 2883/145; Tekir, 2023, s. 112.

²⁵ ATASE, İDH, 1-030-2; Tekir, 2019: 248.

²⁶ Yeni Sabah, 6 Haziran 1949.

²⁷ KA, 2883/ 35; Akşam, 6 Haziran 1949.

Misafirhanenin hazırlık işlemleri devam ederken işleri yönetmek üzere Genel Merkez tarafından Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Müdürlüğüne Rıza Tunç atanmıştır. Rıza Tunç, 1 Şubat 1949 tarihinde Kızılay Derneği Genel Merkezi Başkanlığına ve Kastamonu Valiliğine gönderdiği yazıda 28 Ocak 1949 tarihinde Kastamonu'ya gelir gelmez işe başladığını haber vermiştir. Aynı yazıda Misafirhanede binanın tadilatıyla ilgili ilk incelemelerini de çok ayrıntılı bir şekilde rapor etmiştir. Tunç misafirhanenin o anki durumla ilgili olarak: Kışlanın pencere çerçevelerinden tamir edilmesi gerekenlerin tamirinin yapıldığını, yenilenmesi gerekenlerin yenilenerek işlerin hızla yürüdüğünü belirtmiştir. İki katlı olan misafirhanenin yukarı katında bulunan döşemelerden çürümüş olanların tamir edildiğini, yine aşağı katta bulunan tuvaletlerinin ayrı bir ekiple inşasına başlandığını anlatmıştır. Diğer taraftan da gerekli inşaat malzemesinin getirilmekte olduğunu ancak tuvalet ve banyolara şadırvandan yukarı su verilebilmesi için boru, su tulumbası, musluk, termosifon ve lavabo gibi malzemelerin eksik olduğunu, bu malzemelerin Kastamonu'da bulunamadığından İstanbul'dan alınması gerektiğini, bu işler için de ön hazırlıkların başlandığını bildirmiştir. Ancak Kışlanın ısıtılmasında kullanılacak sobaların kurulması ve zor görülen bu işin zamanında bitirilebilmesi için soba, boru, dirsek ve şapkaların bir an önce kendilerine gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tunç raporunda mutfak, bulaşıkhanesi, çamaşırvane ve aynı zamanda binanın boyanmasına başka bir ekiple başlandığını ayrıca misafirhanenin elektrik tesisatının yaptırılması için de gerekli malzemelerin teminine çalışıldığını anlatmıştır.²⁸ Raporda misafirhanenin elektrikle aydınlatılma işi için 14 Şubat 1949 tarihinde yapılan keşfe göre elektrik malzemesi ve ihtiyaç listesi belirlenmiştir. Gerekli olan malzemelerin bir kısmının Kastamonu'da bulunamamasından dolayı Ankara'dan satın alınması istenmiştir. Bu istekler Kızılay Merkezi tarafından uygun görülmüş ve satın alınan elektrik malzemeleri 15 Mart 1949 tarihinde Kastamonu'ya gönderilmiştir.²⁹

1.1. Misafirhaneye Alınacak Demirbaş Eşyaların (Mutfak, Sofra ve Yatakhane Eşyalarıyla Elektrik Malzemelerinin) Kriterleri

Kastamonu Mülteci Misafirhanesi Müdürlüğüne gönderilen ve yukarıda anlatılan raporu dikkate alan Kızılay Genel Merkezi, 22 Şubat 1949 tarihinde depo müdürlüğüne bir yazı yazarak Satın Alma Komisyonu'nun da uygun gördüğü malzemelerin ivedi bir şekilde satın alınarak İnebolu üzerinden Kastamonu şubesine gönderilmesine karar vermiştir. Aynı zamanda yapılan tüm masrafların hükümetten tahsil edileceği için faturalandırılmasını, faturaların üzerlerine de not düşülerek birer nüshalarının Genel Merkeze iletilmesini istemiştir.

Genel merkezin bu talebi üzerine harekete geçen komisyon satın alınacak demirbaşları iki gruba ayırmıştır. Buna göre birinci gruba mutfak ve sofraya için, ikinci gruba yatakhane için lüzumlu demirbaşlar konulmuş, alınacak malzemelerin kriterleri de belirlenmiştir. Planlama yapılırken mutfak ve sofraya malzemeleri 100 kişi üzerinden hesaplanmışsa da her ihtimale karşı satın alma 120 kişi üzerinden yapılmıştır.

Komisyon tarafından tespit edilen ikinci grupta yer alan yatakhane eşyaları ise belirli standartlara bağlanmıştır. Bu bağlamda karyolaların 80 cm eninde, sağlam yapılı, somyalı ve ucuz olmasına dikkat edilmesi istenmiştir. Yatakhane kullanılmak üzere yatak, yastık, yorgan ve çarşafın Ankara'da bulunan Yardım Sevenler Derneği Dikiş Atölyesi'nde dikilmesi uygun görülmüştür. Ürünlerin Sümerbank yerli mallar pazarından alınan Amerikan bezinden diktirilmesine, battaniyelerin ise İpek-iş Fabrikasından satın alınmasına karar verilmiştir.³⁰

Kızılay Genel Merkezi yatacakları yerleri hazırlanan mültecilere yeni elbiselerle yalnız zarurî masraflarını karşılamak üzere cüz'î bir miktar cep harçlığı verilmesine karar vermiştir. Cep harçlığına mültecinin tıraş, sigara (içiyorsa) gibi masrafları da dâhil edilmiştir. Ayrıca Misa-

²⁸ KA, 2883/ 35; 35.1; 35.2; 35.3; 35.4; 35.5; 35.6; 35.7.

²⁹ KA, 2883/ 44.

³⁰ KA, 2883/ 52.

firhane Müdürlüğünden bu ihtiyaçların mahallî rayice göre, ne tutacağını merkeze bildirilmesi istenmiştir.³¹ Bunun üzerine Kastamonu'daki mülteciler için istenilen iç çamaşırlar 12 Mayıs 1949 tarihinde Kızılay Etimesgut ambarlarından Misafirhaneye gönderilmiştir.³²

Kızılay Derneği Genel Müdürü bu yazışmalar devam ederken 29 Mayıs 1949 tarihinde, mülteciler Yozgat'tan nakledilmeden önce, misafirhaneyi bizzat ziyaret etmiştir. Misafirhane yönetiminden misafirhanenin sorularını ve ihtiyaçlarını gösteren bir listenin hazırlanmasını istemiştir. Bunun üzerine misafirhane yönetimi sorularını ve ihtiyaçları bir liste şeklinde hızlıca hazırlayıp Genel Müdüre sunmuştur. Hazırlanan listede ilk olarak mültecilere daha önce Yozgat'ta tanınan hakların devam edip etmeyeceği sorulmuştur. Bu bağlamda Yozgat'ta mültecilere daha önce verilen paralardan subaylara kalınacak yer, giyecek elbise, aydınlatma, ısıtma ihtiyaçları hariç günde 4 lira üzerinden ayda 120 lira maaş ile Erata kazandan yedirilmekte olan yemek ve ayrıca 16 lira er maaşının Kastamonu'da da aynen verilip verilemeyeceği ya da maaştan kesinti yapıp yapılmayacağı sorulmuştur. Yine Subayların kazandan yiyecek artan paralarının kendilerine verilip verilmemesi konusunda nihai karar istenmiştir.

Diğer taraftan iase konusunda yemeklerde bir kişi için kalori miktarının ne olacağı, bir er için günde kaç kuruş harcanacağı ve günde kaç tabak yemek verileceğinin belirlenmesi de istenmiştir. Ayrıca bu kayıtların tutulması için; Günlük tabela kaydı, aylık tabela kaydı, çarşıdan alınacak et, ekmek, sebzecilere verilmek üzere zımbalı matbu defterin (bu kâğıtlar toplanacak ve sonra bu puslularla hesap görülecektir) nasıl olacağı hakkında bilgi istenmiştir. Mutfaktaki masalarla bulaşıkhanedeki masalara çinko kaplatılmasının gerekli olduğu, bunun yapıp yapılmaması konusunda görüş istenmiştir.³³ Bunların yanında çay bardağına ihtiyaç duyulduğu ve bunun Kastamonu'dan temin edilip edilemeyeceği sorulmuştur.

Mültecilerle ilgili en önemli hususlardan biri olan mültecilerin giyinmeleri konusunda da yine Yozgat'tan alınan bilgiye göre, miadı dolan bütün eşyanın yerine yenilerinin verilmesinin gerekliliği belirtilerek giyim eşyalarında çamaşır, çorap, ayakkabı, yemeni gibi eşyaların Ankara'dan gönderilmesi istenmiştir. Palto, elbise, pijama gibi giysilerin ise Ankara'da araştırılması, yüz havlusunun, misafirler geldikten sonra ihtiyaç tespit edilerek bildirilmesi, hamam havlusunun ise hem Kastamonu'da ve hem de Ankara'da araştırılmasının uygun olacağı bildirilmiştir. Diğer yandan hizmetlilere, garsonlara ve aşçılara birer beyaz ceket ve önlüğün lazım olduğu, Ankara'dan bez gönderilirse bezin diktirilebileceği, yoksa malzemesi dâhil Kastamonu'da diktirilebileceği bildirilmiştir.

Kırtasiye ve resmi yazılarda kullanılmak üzere: kâğıt, zarf, zımba, dosya, kalem, kopya kâğıdı, iğne, mürekkep, bloknot, mülteciler için künye defteri, birer şahsi dosya gibi malzemeler istenmiştir. Ayrıca misafirhane için bir saat, müdür odası için de siyah bir perde istenmiştir.³⁴

Kahve ocağı ve kantinin çalıştırılması işi de müdüriyetçe mültecilerden birisine mi yoksa kârı zararı kendine ait olmak şartıyla dışarıdan birine mi verilmeli diye sorulmuştur. Yine Misafirhanede çalışacak personelle ilgili eşya ve erzak kayıtlarını tutacak ve onları tanzim etmek için kâtime (yazıcı) yardım edecek birinin tayin edilmesi gerektiği, bunun çok önemli olduğu, ayrıca maaşının 100 liradan aşağı olmaması gerektiği bildirilmiştir. Bunların haricinde personel için lojman yapılması isteminde de bulunulmuştur.

Misafirhaneye doktor tayini için vilayetten izin alınacağı ancak sağlık işlerinde kullanılmak üzere Sağlık karnesi gibi gerekli resmi matbu evrakın nasıl temin edileceği hakkında görüş

³¹ KA, 2883/ 115.

³² KA, 2883/ 177.

³³ Kastamonu'da o günlerde amele yevmiyesi ve işçiliğin ortalama 2,5 lira olduğu varsayılarak, işçilere verilecek yevmiye işçilerinin ortalama 1,5 liradan hesaplandığı düşünülürse gündelik kazançlarının %25'i cep harçlığı bırakılacağına göre ortalama 2 lira ücretle misafirhanede istihdam edilirlerse işçiliğin daha ucuza mal olacağı hesaplanmıştır.

³⁴ KA, 2883/116; 116. 1.

sorulmuştur. Diğer yandan misafirhanenin idari açıdan düzene girebilmesi için İçişleri Bakanlığının hazırlayacağı talimatnamenin hızlı bir şekilde gönderilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Çünkü hâlihazırda her şeyin muallakta olduğunun altı çizilmiştir.³⁵

Kızılay Derneği Genel Merkezi yukarıda talep edilen bu kadar ince ayrıntıdaki istek ve sorulara 3 Haziran 1949'da hızlı bir şekilde çözüm bulunacağını ve cevap verileceğini ifade ettiği yazısında, kısa bir süre içinde Kastamonu Mülteci Misafirhanesinin fiziki yapısındaki ihtiyaçlarının tamamlanacağını bildirmiştir. Ancak misafirhanenin yakın bir zamanda büyüme olasılığı göz önünde bulundurularak binada memurlara kalabilecekleri lojman yerinin ayrılmasının kesinlikle uygun olmayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Kastamonu Valiliğine, Kastamonu Kızılay Şubesine ve Misafirhane Müdürlüğüne misafirhanenin idaresi için gerekli dâhilî yönetmeliğin İçişleri Bakanlığınca hazırlanmakta olduğu ve pek yakında gönderileceği de haber verilmiştir.³⁶

Genel Merkez, bunların yanında Kastamonu'ya gelecek mültecilere maaş esaslı kabul edilmediği için onların insani çerçeveden bakılmasının gerekli olduğu, ihtiyaçlarının Kızılay tarafından karşılanacağı yatırılıp, yedirilip, giydirilecek; çalışmayanlara sigara, tıraş masrafı olarak mahallî rayice göre teklif edilecek bir cep harçlığının verileceğini bildirmiştir. Diğer taraftan sanatkâr olanların dışarda çalışabileceği gibi bazılarının da misafirhanede çalışıp ücret alabilmesi de uygun görülmüştür. Böylece misafirhanede personel kadrosunda -daha ucuza mal olması için- çalışmak isteyenler istihdam edilecektir. Mülteciler arasında rütbe ve sınıf farkı olmayacaktır. Aynı kumaştan yalnız renk değişikliği ve şekil itibarıyla zabitan ve sınıf farkı olan kimseler er veya bağlı olduğu askeri rütbeğe göre elbise, iç çamaşır vb. giysiler diktilerilebilecektir.

İkinci olarak mültecilerin iâşeleri (beslenmeleri) için kalori esaslı ve mevsime göre vitamin ilâvesi için; yazın soğan, maydanoz, domates ve meyvelerle vitaminlerin temin edileceği gibi kışın da soğan, domates salçası, havuç gibi gıda ürünleri ya da misafirhanede yetiştirilecek taze soğan, turp ve emsali garnitürle veya ucuz meyveyle karşılanabileceği ifade edilmiştir. Fakat bu masrafların gündelik iâşe masrafı sınırı içinde olması istenmiştir.

Bunların yanında kahve ocağı ve kantinin acil olmadığı, Dernekçe kantinin döner sermayeyle giderlerinin karşılanmasının uygun olmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle misafirhaneye gelecek mültecilerden bu işi yapmak isteyen bir kişiye yaptırılması ya da dışardan birinin bu işi yaparak kârının bir miktarını misafirhaneye bırakması şartıyla yaptırılması istenmiştir. Yazıcı ve hizmetli kadrosu için; İçişleri Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklarla Vilâyetin görüşü alındıktan sonra gelen mültecilerden bazılarının çalıştırılabilmesine izin verilmiştir. Böylece hizmetli kadrosunun daha ucuza mal edileceği düşünülecek isteyen mültecilerin 100 lira karşılığında bu işte çalıştırılabileceği bilgisi paylaşılmıştır. Ayrıca hizmetli ve garsonlara yerli beyaz bezlerden gömlek diktirmenin uygun olacağı ancak ölçü almanın yerinde daha kolay ve yerli bezlerin de sağlam olduğu düşünüldüğü için gömleklerin Kastamonu'da yaptırılması uygun görülmüştür. Bunların haricinde bulaşıkhanesi ve mutfaktaki masaları çinko ile kaplamanın temizlik açısından iyi olacağı, çay bardağının Kastamonu'da varsa oradan satın alınabileceği de bildirilmiştir.

Kızılay Merkezi, misafirhanede zamanın bilinmesi ve saatlerin kontrolü için bir duvar saatinin alınarak gönderilmesine; kırtasiye ve gündelik işlerin belli bir düzen içinde ve aksama olmadan takibine yarayan kâğıtların şekli ve miktarı listeye göre Ankara'dan temin edilmesine karar vermiştir.

Sağlık konularında ise kadrolu doktorun var olduğu ancak komisyon üyesi olan İl Sağlık Müdürü'nün de doktor olarak görevlendirilebileceği, bunun valilik tarafından da onaylanması durumunda Kızılay açısından bir engel olmadığı da belirtilmiştir.³⁷

³⁵ KA, 2883/ 118.

³⁶ KA, 2883/ 118. 1.

³⁷ KA, 2883/ 150; 150. 1.

Mültecilere günde ortalama 2500-3000 kalori arasında mevsime göre ucuz ve sağlığı koruyacak yiyecek verileceği belirtilerek İçişleri Bakanlığı'nın hazırladığı dâhilî talimatnamede çalışıp para kazananlar için başka hükümler konulacağı için yalnız iâşe hususu acele olduğu göz önünde tutularak bir yerden direktif alınmasına gerek görülmemiştir. Mültecilerin beslenmeleri için ise resmi bir makamdan gönderilen herhangi bir resmi direktif olmadığı için ellerinde bulunan hazır listenin esas alınarak hesaplanması istenmiştir. Ayrıca iâşe ve diğer umumî masraflarının ilerde Derneğe devlet tarafından ödeneceği de bildirilmiştir. Ancak Bakanlıklar arasında yapılan protokolde her hususta lükse kaçılmaması esas olduğu gibi iâşede de lükse kaçmadan mevsimin gıdalı ve ucuz sebzeleriyle, kuru sebzeleri, dana ve öküz eti, tercih edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Yine resmî hayır kurumları ve yatılı okulların yağ rekoltesinin azlığı nedeniyle kokusu olmayan ve her yemeğe elverişli olan rafine pamuk yağını veya Turyağını kullanmayı tercih ettikleri için Kastamonu'da bu çeşit yağdan mevcut ise bu yağların bir miktar alınarak denenmesini, yoksa Ankara'dan temin edilmek üzere bildirilmesi istenmiştir. Kalori hesabıyla yemek dağıtımı ve gündelik tabelâ yapılması için birkaç numune de gönderilmiştir.³⁸

Genel Merkez savaşın sona ermesi nedeniyle Yozgat'tan gelecek mültecilerin misafirhanede ikametleri süresince yalnızca iâşe, ibate ve ilbas gibi zarurî ve insanî ihtiyaçlarını karşılamış, rütbe veya sınıf üzerinden maaş tahsis etmemiştir. Bu bağlamda Kızılay Genel Merkezi Kastamonu'ya misafirhanenin ihtiyaçları ve masrafları için 24 Mayıs 1949 tarihinde 31.000 lira avans göndermiştir.³⁹ Diğer yandan misafirhane müdüriyeti Mayıs 1949 tamamı için masraflarının 5.957,18 lira olduğunu Genel Merkeze bildirilmiştir.⁴⁰ Bunun üzerine Kızılay Genel Merkezi Mayıs 1949'da misafirhane masrafları için misafirhaneye 4.345,27 lira daha göndermiştir.⁴¹ Böylece Kızılay tarafından gerekli olan malzemeler temin edildikçe Kışla'nın bir bölümü tamir edilmiş, mülteciler için misafirhane açılmıştır.⁴²

1.2. Misafirhanenin Açılışının Yerel Basına Yansımaları

II. Dünya Savaşı yıllarında hem ulusal basında hem de yerel basında Anadolu'da kurulan Mülteci kamplarına dair haberlere pek rastlanmazken Kastamonu Mülteci Misafirhanesi'nin açılması Kastamonu yerel basınında az da olsa bir yer bulmuştur. O günlerde çıkan yerel gazetelerde açılan misafirhanenin ne kadar güzel ve rahat olduğuna ve Kızılay'ın başarısına dair övgü dolu yazılar çıkarken bazı hususların altı çizilerek şehir halkının kaygıları dile getirilmiştir.

Doğru Söz gazetesinde “Kızılay Misafirhanesi Açıldı” başlığının altında

“Şehrimizdeki eski kışla binasının yarısı tamir edilerek mükemmel bir misafirhane şekline getirilmiştir. Misafirhane şimdilik 120 kişi barındırabilecek şekilde döşenmiştir. Her misafir için somyalı bir karyola pamuk, yatak, çarşaf, yorgan ve battaniye temin edilmiş iki yerde 5 şer den 10 kişilik ayrı ayrı bölmeler halinde duş tertibatı yapılmış, helâ ve abdestliklerde yeniden gayet muntazam olarak yaptırılmıştır. Subay ve erler için ayrı ayrı oturma salonları hazırlanmış gayet temiz ve muntazam bir yemek salonu temin edilmiştir. Subay ve erler için ayrı ayrı konan masalara beyaz örtüler örtülüp her şahıs için ayrı ayrı su bardakları konmuştur. Büyük bir emek ve para mahsulü olan bu eser karşısında Kızılay'a verilen paraların yerinde sarf edildiğini görerek her hayır sahibi iftihar edebilir. Bu güzel eserinden dolayı Kızılay'a teşekkür ederken binanın diğer kısmının da tamir ettirilerek misafirhanenin genişletilmesi ve buranın bu sayede harabeden kurtarılmasını candan temenni ederiz.”

diye verilmiştir.⁴³

³⁸ KA, 2883/ 115.

³⁹ KA, 2883/ 121; 121. 1; 121. 2; 123; 123. 1; 125.

⁴⁰ KA, 2883/174.

⁴¹ KA, 2883/168.

⁴² Kastamonu, 10 Haziran 1949.

⁴³ Doğru Söz, 3 Haziran 1949.

Mücadele gazetesinde çıkan başka bir haberde Kızılay'ın yardımlarına vurgu yapıldıktan sonra şehirde bulunan askerî kışlanın, uzun süreden beri boş kalmasının yanında korunmasında gösterilen "ihmal ve lakaytlık" yüzünden harabeye döndüğü eleştirilmiştir. Hatta çok büyük himmet ve emeklerle yapılmış ve yaklaşık bir milyon liraya mal olan ancak bir kısmının yıkılmak üzere olduğunu gören yerli, yabancı herkesin" bu "kahramanlar yuvasının" ihmaline üzüldüğü anlatılmıştır. Aynı haberde Kızılay'ın özverili çalışmalarından hem övgüyle bahsedilmiş hem de Kızılay'dan istekte bulunulmuştur. Kızılay'ın 20 kûsur bin lira harcayarak büyük bir kısmını tamir ettirdiği kışlanın harabeden kurtarılmasının, Kastamonu halkının, Kızılay'a var olan bağlılığını bir kat daha artırdığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda Kastamonu halkının yapılan tamirâtı pek yerinde ve "temiz eller" tarafından yapılarak devlete ve millete faydalı olduğuna emin olduğu, diğer kısmının da yine Kızılay'ın şefkatiyle yapılmasını arzu ettikleri bildirilmiştir.⁴⁴ Kastamonu gazetesinden Sabrı Tümkor da "*Kızılay ve Kastamonu*" başlıklı yazısında; Kızılay'ın mültecilere yaptığı yardımların ne kadar büyük olduğunu övgü ile anlatmıştır.

"Kızılay kara gün dostudur. Felâket anlarının ilk yardımcısı, ıstırapların gidericisi ve şefkatin kaynağıdır. Bu hayır müessesesinin fayda ve yardımları saymakla bitmez. Sulhte ani felaketlerde, Savaşta her dem yardım elini bizlerin üzerinden çekmeyen bu kıymetli müessese, bu defa Kışlamızı tamir ettirmekle şefkat ve büyüklüğünü elle tutulur şekilde göstermiştir. Bu kışlada ki, Çavuşlar, Onbaşılar diyarı diye orduda haklı şöhet bırakan Kastamonulu kahramanları sinelerinden yetiştirmiştir."

"Bir Türk cihana bedeldir" büyük ve çok doğru sözünü Atatürk bu kışlada söylemiştir.

Son zamanlarda harap olmağa başlayan Kışlamızın Kızılay tarafından önemli bir tahsisatla tamir edilişi haklı olarak, biz Kastamonuları sevindirmiş ve Kızılay'a kalplerimizde minnet borçlarını çoğaltmıştır.

Kışlamızın bir kısmı daha tamire muhtaçtır. Bu kismada Kızılay'ın şefkatli eli elbette uzanacaktır. Kızılay'ın bu büyük işi de yaparak kahraman Kastamonu'nun Kahraman yiğitleri yetişen kışlasını harap olmaktan kurtaracağına eminiz. Kastamonulu zengin varlıklı ve hali yerinde olanlarımızın da eskiden olduğu gibi ve daha fazlasıyla Kızılay'a yardım edeceklerinden şüphemiz yoktur. Kızılay'a minnet borçlarımızı ödemeliyiz." Kızılay'ın bu vefalı ve zor çalışmaları halka duyurulmuştur.⁴⁵

Sabri Yılmaz "Kızılay Şefik ve Necip Bir Teşekküldür. Onun maddî kudretini artırmaya çalışalım" başlıklı yazısında da Kızılay'ın başarılarını şu duygulu sözlerle kaleme almıştır: "Her vesile ile şefkat ve insanlık sahasında gördüğümüz Kızılay; Kastamonu halkını üzüntü ve ıstırap içinde bırakan, muazzam emek sarıyla meydana getirilip ihmal ve teseyyüp yüzünden harap ve yıkılmağa mahkûm bir vaziyet almış olan meçhul kahramanlar yuvası kışlanın tamiri için binlerce lira sarf ederek mühim bir kısmını harabeden kurtarmış bulunduğu, halkımızın gönüllerine teshir etmiş ve bütün Kastamonu halkının şükranlarını kazanmıştır." Ancak Yılmaz yazısının devamında tamirâtın kışlanın bir kısımda yapılıp diğer kısımlarda yapılmamasından dolayı yapılanların zayi olacağı endişesini taşıdığını da ifade etmiştir. Diğer yandan Cemiyete maddi ve manevi desteğin Anadolu halkı için bir borç olduğunu hatırlatarak Kızılay için destek istemiştir.⁴⁶

2. Mültecilerin Yozgat'tan Kastamonu'ya Nakledilme Süreci

Yozgat Mülteci Kampı Müdürü Enver Yanıker 21 Mayıs 1949 tarihinde Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Müdürlüğüne gönderdiği yazıda mültecilerin sayısını 53 kişi olarak bildirmiştir. Yanıker aynı yazıda mültecilerin isimlerini, künye ve milliyetlerini içeren bilgilerle mülteci-

⁴⁴ Mücadele Gazetesi, 9 Haziran 1949.

⁴⁵ Kastamonu, 17 Haziran 1949.

⁴⁶ Mücadele, 16 Haziran 1949.

lerden çoğunluğunun Türkçe bildiğini, aralarında geçimsizliğin olmadığını, radyo, yazı makinası tamircisi ve elektrikçi, tesviyeci, marangoz, aşçı, bahçıvan gibi sanat erbabı olduğunu anlatmıştır. Yine mültecilerin Bulgarlar hariç bireysel temizliğe önem verdiklerini ve temel ihtiyaçlarının değişim zamanlarının geldiğini, giyecekleri bütün elbiselerin çok eski olduğunu yenilenme zamanının geldiğini de paylaşmıştır. Ayrıca Yozgat Kampında kalan subaylara, konut, giyecek elbise vs. ihtiyaçlar hariç günde 4 lira ayda toplam 120 lira maaş verildiğini, erlere ise “yazıkazan”? usulü işe ile erlere ayda 16 lira er maaşı verildiğini de belirtmiştir.⁴⁷

Bu bilgiler dahilinde Yozgat Mülteci Kampı Müdürü Enver Yanıker’in Kastamonu’ya gidecek 53 mültecinin künye ve milliyetlerini içeren isim listesi aşağıdaki tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. Yozgat’tan Kastamonu’ya gidecek 53 mültecinin künye ve milliyetlerini içeren isim listesi

Sıra No	Kamp No	Adı Soyadı	Milliyeti	Rütbesi
1	24	Nadir	Rus	Er
2	45	Zekeriya	“	“
3	80	Pavel	“	Dnz. Subayı
4	96	Vahit	“	Er
5	97	Abdullah	“	“
6	117	Grigori	“	“
7	130	Musa	“	“
8	135	Ali Abbas	“	“
9	138	Peter	“	“
10	145	Simon	“	“
11	150	Hial	“	“
12	167	Ivan	“	“
13	193	Jorj	“	Dnz Subayı
14	207	Nikola	“	Er
15	232	Aleksey	“	“
16	244	Mehmet	“	“
17	293	İvan	“	“
18	294	Aleksey	“	“
19	362	Kostan	“	“
20	484	Veçeslav	“	“
21	499	İbrahim	“	Piyade Sb.
22	500	Mustafa	“	Er
23	501	İlyas	“	Piyade Sb.
24	532	Geörgi	“	Er
25	542	Grigori	“	“
26	603	İslam	Mısır	Bnş. Gd.
27	604	Mehmet Asfar	“	“
28	611	Macit Osmanlı	Rus	Piyade Sb.
29	612	İbrahim Caferzade	“	“
30	613	Nikolay	“	“
31	396	Emin	Bulgar	Er
32	428	Murat	“	“
33	468	Kamil	“	“
34	476	Hasan	“	“
35	483	Hüseyin	“	“
36	496	Gerço	“	“
37	497	İvan	“	“
38	498	Hasan	“	“
39	502	Mehmet	“	“
40	508	Şükrü Esmer	“	“

⁴⁷ KA, 2883/ 149; Kılınççeker, 2022: 283; Tekir ve Şahin, 2023: 117.

41	513	Dimitri	“	“
42	514	Ahmet	“	“
43	516	Kristo	“	“
44	524	Rusi (Hastanede)	“	“
45	532	Georgi	“	“
46	575	Angelov	“	“
47	588	Kospidinov	“	“
48	600	İvan	“	“
49	609	Yani Yanko	“	“
50	610	Dimitri	“	“
51	494	Herman Civani	İtalyan	“
52	567	Ali	Yunan	“
53	614	Edmun Bitner	Alman	“

Kastamonu Mülteciler Misafirhane Müdürü Rıza Tunç tarafından bu bilgiler 25 Mayıs 1949 tarihinde Kızılay Genel Merkezine bildirilmiştir.⁴⁸

Bu yazışmalardan yaklaşık bir hafta sonra mülteciler 2 Haziran 1949 günü sabaha karşı 04.00'te misafirhaneye gelmişlerdir. Mültecilerin misafirhaneye geldikleri saatlerde elektrik kesintisi olduğu için lamba ve gaz yağı yardımıyla yerlerine yetiştirilememiş olduğundan mumlarla misafirhane aydınlatılmıştır. Bu suretle biri hastanede olduğu için gelen 52 mülteci adlarına numaralanmış yataklara kolaylıkla yerleştirilmişlerdir. Mültecilerin Kızılay'ın himayesine girmelerinden dolayı çok sevinçli oldukları gözlenmiştir. Mültecilerin ilk duyguları direkte asılı Kızılay bayrağını gördüklerinde emniyette olduklarını hissettikleri, bekletilmeden yerlerine yerleştirildikleri için çok memnun oldukları şeklinde olmuştur. Öyle ki “tertemiz karyolalara, yıkanmadan yatmaya dahi kıyamadıklarını” belirterek, Misafirhane müdürü Rıza Tunç'un “neden yatmıyorsunuz” sorusuna “sevinçten uykumuz kalmadı” diye cevaplar vermişlerdir. Mülteciler önce lavabolara konulan sabunlarla yıkanmışlardır. Bu sınırlı temizlikten sonra hazırlanan termosifonlarla onar onar banyo yapıp sonra temiz giysiler giydirildikten sonra yataklara yatırılmışlardır. Bir gün sonra yemekleri öğle üzeri verilmiştir. Daha sonra bu bilgilerle işe işinin de düzgün olarak yapılmakta olduğu merkeze bir haftalık olarak rapor edilmiştir.⁴⁹

Diğer yandan Yozgat Kampında mültecilere verilen hizmet ve hakların aynen verilip verilmeyeceği ile ilgili bazı sorular tekrar Kızılay Merkezine iletilmiştir. Yine giydikleri bütün giyeceklerin miadı bitmiş olduğundan yenilerinin verilmesinin gerekli olduğu ve giyim eşyasına ihtiyaç olduğu bildirilmiştir. Bu kapsamda Genel merkezden özellikle yemeni ve terlik gönderilmesi istenirken Kastamonu'da Müdürlüğün yaptığı araştırma sonucu bir terliğin yedi liraya mal olduğu ve bu malzemelerin Ankara'dan daha ucuza alınması mümkünse oradan gönderilmesi de görüş olarak bildirilmiştir.⁵⁰

Misafirhanede kalan mültecilere 2 Haziran 1949 tarihinden itibaren yemek vermeye başlanmıştır.⁵¹ Ayrıca 3 Haziran 1949 tarihinde mültecilere verilmek üzere Etimesgut ambarından mevcut çeşitli boyda 110 don ve gömlek de gönderilmiştir.⁵² Ancak gönderilen bu eşyaların 30 takımı çok küçük bedende olduğu için Genel Merkeze geri gönderilmiştir.⁵³

Bu şartlar altında mültecilerin kalmaya başladığı misafirhaneye 6 Haziran 1949'da yabancı yetkililerden İngiliz Sefareti Matbuat Müsteşarı ve eşi gelmiştir. Misafirhaneyi gezen çift misafirhane müdürüne “*Biz bu kadar düzgün ve temiz ve her şeyi düşünülmüş bir misafirhane*

⁴⁸ KA, 2883/ 149.1; Kılınççeker, 2023: 283.

⁴⁹ KA, 2883/ 146.

⁵⁰ KA, 2883/ 148.

⁵¹ KA, 2883/175.

⁵² KA, 2883/ 114.

⁵³ KA, 2883/ 165; 165. 1; 158; 158. 1 158. 2.

*bulacağımızı tahmin etmiyorduk. Ümidimizin çok ve hem de pek çok üstünde bulduk teşekkür ederiz” demıştır.*⁵⁴

Yerel Kastamonu gazetesinde Askeri Kışla’nın Kızılay tarafından tamir edildiği, bu tamirden sonra burasının Mülteciler kampı olduğu haberi yapılmıştır. Misafirhaneye 52 mültecinin geldiği ve daha da geleceği duyurulmuştur. Gelen mülteciler bu “misafirhanede yiyip içmekte ve yatmaktadırlar” diye haber yapılmıştır.⁵⁵ Ancak Kızılay Genel Merkezi, Kızılay Kastamonu Şubesi ve misafirhane yönetiminin büyük bir özveri ve mesaisi sonunda hazırlanan misafirhaneye mültecilerin gelişleri Kastamonu halkı ve basınında nedeni tam belli olamayan duygularla, sitemler ve çekincelerle de karşılanmıştır. Bu bağlamda Kastamonu’da çıkan yerel gazeteler Mültecilerin şehre gelişlerini yakından takip ederek haber yapmışlardır. Mücadele gazetesinde Ocak 1949’da açılan Kastamonu Mülteci Misafirhanesi’nin ne kadar insani kaidelere uygun bir misafirhane olduğu anlatılmıştır. Mültecilerin şehre gelişlerini “*Kızılay Misafirhanesi, Mülteciler Geldi*” başlığıyla vermiştir. Ancak haberde çoğunluğu Rus olan mülteciler üzerinden Rusya ve komünizm çok sert eleştirilmiştir. Rusya’dan savaş sırasında iltica etmiş olan bu mültecilerin bir kısmının Azeri, Tatar ve Özbek Türklerinden bir kısmının da komünist baskısından ve zulmünden kaçmış hakiki Ruslar oldukları bilgisi verilmiştir. Gelen mültecilerin bazılarının daha önce bazı Avrupa kamplarında bulundukları ancak Türkiye’de gördükleri misafirperverliği ifade bile edemedikleri ve misafirhaneyi çok güzel buldukları anlatılmıştır. Gazete Türkiye’de 6-7 yıl geçiren bu mültecilerin Türk olmayanlarının Türkçe dahi öğrendiklerini hatta Ukraynalı Rus bir mülteciye Komünizm ve Rusya hakkında sorulan soruya cevap olarak:

“...Bugün Demir Perde diye adlandırılan duvarın dışı ne kadar yaldızlı ve parlak ise içi de o kadar korkunç sefalet ve terör diyarı” olduğunu; Rusya’nın o günlerdeki durumu için de “Ruzvelt adamdı, insan adamdı fakat bu vaziyet onun hatasının neticesidir” yorumunu okurlarla paylaşılmıştır.⁵⁶

Yine aynı gazetede birkaç gün sonra çıkan bir yazıda “*Gelen mülteciler, ne çabuk liseyi öğrendiler!*” başlığı altında şehre gelen mültecilerin liseden eğitim alma isteklerine karşı büyük bir tepki gösterilmiştir. Haberde Şehre gelen mültecilerden birinin, geldiklerinin ikinci günü liseye gittiğini müdür yardımcısı Neşet Beyle ve Almanca öğretmeni Naci Beyle görüştüklerini ve bu tanışmanın nereden geldiğinin anlaşılamadığı sorgulanmıştır. Öyle ki enterne edilen bu kişilerin hareketlerinden hâlâ şüphe edildiğine ve liseye hangi sıfat ve nasıl aniden gittiklerine şaşırıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca yabancı ve şüpheli bir durumda olan bu kişilerin öğrenciler arasına girmelerinin her bakımdan tehlikeli olduğu ve İl Emniyet Müdürlüğü’nün bu konuya dikkat etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.⁵⁷

Misafirhane Müdürü Rıza Tunç bir ay sonra 24 Haziran 1949’da Kızılay Merkezine misafirhaneye iki sivil Bulgar mültecinin geldiğini ve toplam kişi sayısının böylece 54’e çıktığı bilgisini vermiştir.⁵⁸

3. İçişleri Bakanlığı ve Misafirhane Müdürlüğü Tarafından Hazırlanan Talimatnameler

İçişleri Bakanlığı 04 Haziran 1949 tarihinde misafirhanede kalacak olan tüm mültecilerin haklarını ve misafirhanenin idare şeklini gösteren “Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Talimatnamesi” adıyla ayrıntılı bir idari talimatname göndermiştir.⁵⁹

İçişleri Bakanlığı talimatnamede misafirhanenin tesis ve idare masraflarıyla mültecilerin iâşe, ibate, tedavi masraflarının Kızılay’a bırakıldığını yinelemiştir.⁶⁰ Yine Misafirhanenin resmi idaresinin de Kastamonu Valiliğinin başkanlığında; Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü, Belediye ve Ticaret Odası Başkanları ile Kızılay Başkanının

⁵⁴ KA, 2883/ 174.

⁵⁵ Kastamonu, 10 Haziran 1949.

⁵⁶ Doğru Söz, 3 Haziran 1949.

⁵⁷ Mücadele Gazetesi, 9 Haziran 1949.

⁵⁸ KA, 2883/ 163.

⁵⁹ KA, 2883/176; 176. 1.

⁶⁰ KA, 2883/145; 173; 177.

da içinde bulunduğu bir Komisyona bırakıldığı belirtilmiştir.⁶¹ Mültecilerin sabah kahvaltısı, öğlen ve akşam yemekleri misafirhaneden karşılanmıştır.⁶²

Misafirhanenin iç düzenin nasıl olacağıyla ilgili aşağıdaki kurallar konulmuştur:

Misafirhanenin güvenliğinden, her türlü temizliğinin yaptırılması ile mültecilerin sağlıklarının korunması gibi konulardan müdür sorumludur. Müdür aynı zamanda talimatname hükümlerinin ve Komisyonun vereceği kararların tamamen yerine getirilmesinde idari makamlara yardımcı olmakla görevlidir.⁶³ Ayrıca misafirhane müdürü komisyon toplantılarına da danışma ve görüşlerini bildirmek üzere düzenli bir şekilde katılmak zorundadır.⁶⁴

Misafirhane için yapılacak her türlü satın almalar Komisyon onayıyla Misafirhane Müdürünün denetimi altında mutemet tarafından yapılacaktır. Mutemetler, yapacakları her türlü satın alma için 500 lira kadar avans kullanabilme yetkisine sahiptir. Misafirhanenin emniyet ve disiplini ise Kastamonu Valiliğinin kontrol ve sorumluluğu altında mahallî zabıtaya bırakılmıştır.⁶⁵ Bu bağlamda İçişleri Bakanlığı mültecilerin akşamları belirli saatlerde misafirhanede yapılacak yoklamada hazır bulunmak şartıyla -kış ve yaz aylarına göre-Valilik tarafından belirlenen saatlerde misafirhaneden çıkmasına ve belediye hudutları dâhilinde dolaşmasına izin vermiştir. Ancak mültecilerin her ne sebeple olursa olsun İçişleri Bakanlığının özel izni olmaksızın belediye sınırları dışına çıkmaları yasaklanmıştır. Ayrıca mülteciler izinli oldukları zamanlarda Valiliğin tespit ettiği kurallara ve izin verdiği hususlara dikkat etmek zorundadırlar. Aksi takdirde il Valisi tarafından mültecilerin şehir içinde dolaşabilme hakları yasaklanabilir veya tamamen kaldırılabilir.⁶⁶ Bunların dışında misafirhaneye görevlilerden başka dışardan kimse giremez. Mülteciler de misafirhanede dışardan kimseyi kabul edemezler.⁶⁷ Eğer Mültecilerden bu kurallara aykırı hareket eden olursa misafirhane müdürlüğünün teklifi üzerine Valilik tarafından idarî ve inzibatî cezalar verilebilir. Mültecilere ihtar veya vilâyetçe uygun görülen şekilde daimî ya da geçici olarak misafirhaneden çıkması yasaklanabilir. Bu cezaların çoğalmasa ve mültecinin itaatsizliğin devamı halinde mültecinin sınır dışı edilmesi için Valilik tarafından İçişleri Bakanlığına teklif sunulabilir.⁶⁸

Mültecilerin bireysel olarak yapmaları gereken hususlar da talimatnamede verilmiştir. Buna göre: mülteciler odalarında kendi eşyalarını ve oturma yerlerini temiz tutmak ve düzeltmekle mükelleftirler. Bunlar arasından isteyenler, misafirhanenin temizlik işleri, yemek servisleri ve iç hizmetlerinde uygun ücretlerle çalışabilecekler.⁶⁹ Aynı zamanda mülteciler Valilik izniyle kendi hesaplarına dışarıda da çalışabilme hakkına da sahiptirler. Ancak bu durumda kazandıkları paradan kendilerine iaseleri için harcanan para tutarını Kızılay'a bırakmak zorundadırlar. Fakat hiçbir durumda ve kârda mültecinin günlük kazancının yüzde yetmiş beşinden fazlası kesilemez.⁷⁰ Mülteciler üzerinde kendilerine yetecek kadar paradan daha fazla parayı üstlerinde bulundurmalarına da izin verilmemiştir. Eğer mültecilerin şahsi fazla paraları varsa Misafirhane Müdürü tarafından makbuz karşılığında alınarak kendi adına muhafaza edilmiştir.⁷¹

Yine Mültecilerin aileleri ve yakınlarına gönderecekleri mektuplar için de on beş satırı geçmeyecek şekilde açık olarak yazılabilme izni verilmiştir. Bu mektuplar ancak Misafirhane Müdür-

⁶¹ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁶² KA, 2883/145; 173; 177.

⁶³ KA, 2883/145; 173; 177.

⁶⁴ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁶⁵ KA, 2883/145; 173; 177.

⁶⁶ KA, 2883/145; 173; 177.

⁶⁷ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁶⁸ KA, 2883/145. 2; 173. 2; 177. 2; 177. 3.

⁶⁹ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁷⁰ KA, 2883/145; 173; 177.

⁷¹ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

lûğu vasıtasıyla postaya verilirdi. Aksi halde mülteciler kendileri postaneye mektup veremezler. Eğer gizliden postaya verilen mektuplar varsa usulüne uygun olarak valilik tarafında geri alınır.⁷² Ayrıca Mülteciler misafirhanenin kendi radyosundan başka özel radyo bulundurmaları ve dinlemeleri yasaktır.⁷³

Bakanlığın belirlediği bu kurallar müdür tarafından mültecilere anlayacakları bir dilde iyice anlatılacak, mültecilerin anladıklarına ve buna göre hareket etmeyi kabul ettiklerine dair kendilerinden imzalı bir yazı alınacaktır. Bunun için de talimatname Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Fransızca, Rusça Bulgarca, Romence, Rumca, Arapça tercüme edilerek Kastamonu Valiliğine gönderilecektir.⁷⁴

İçişleri Bakanlığı, Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi'ne hazırladığı Talimatnamenin haricinde 22 Haziran 1949'da gönderdiği yazıda mülteciler arasındaki subay ve erlere verilmesi teklif edilen zarurî masraf karşılığı aylık ücretlerin Yozgat kampındaki gibi olacağını da tekrar bildirmiştir. Şöyle ki Yozgat kampında subaylara yemek verilmediği için günde 4 liradan 120 lira ile erlere yemek verildiği ve her ay da çeşitli ihtiyaçlar için 16 lira verildiği kuralının bu misafirhanede de geçerli olacağı bildirilmiştir. Subaylar yiyecek ve giyecek ihtiyaçları dışında yalnız sigara gibi özel ihtiyaçlarını kendilerine verilen aylıktan temin edeceklerdir. Bunun için bir lira yevmiyenin yeterli olacağı görüşülmüş ve bu karar İçişleri Bakanlığı tarafından da uygun görülmüştür. Subaylara ayda net otuz lira erlere ise Yozgat'ta verildiği gibi yine ayda on altı lira ödenmesi kararı alınmıştır.⁷⁵ Bu ödemeler için 07 Temmuz 1949 tarihinde de 5000 TL daha Kastamonu'ya gönderilmiştir.⁷⁶

İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve yukarıda anlatılan talimatnamenin Kastamonu Mülteciler Misafirhanesine ulaşmasından hemen sonra Misafirhane Müdürlüğü tarafından Misafirhane içerisinde yapılacak hizmetlerle yangın veya diğer herhangi bir tehlikeyi önlemek için bir iç talimatname hazırlanmıştır.⁷⁷

Talimatnameyi uygulamak üzere mülteciler arasından özel ekipler oluşturulmuştur. Buna göre:

- Misafirhanede bulunan mültecilerden müracaatlar vasıtasıyla Türk grubunun başına 612 nolu İbrahim Caferzade; Rus grubunun başına 193 nolu Teğmen Jorj Lovrontief- Bulgar grubunun başına 610 nolu Dimitri Iyenof lider olarak seçmiştir. Mısırlı, İtalyan ve Alman Mülteciler ise direk Nöbetçi Subayına bağlanmıştır. Misafirhanenin içişlerini yürütmek için de misafir subaylar arasından bir nöbetçi subaylığı oluşturulmuştur. Ayrıca bir de nöbetçi erbaşlığı tahsis edilmiştir. Bu nöbet 24 saat devam edecektir. Sırası gelen kişi tarafından öğle yemeğini müteakip nöbetçilik teslim edilecektir. Buna göre sıra cetveli çıkarılmıştır.⁷⁸

Nöbetçi mülteciler:

- Su depolarının daima dolu olmasını kontrol edecekler, depolar boşalmış ise gündüz el tulumbası ile su çekilecek ve kontrol borusundan su gelinceye kadar devam edilecektir.

- Kiler açılırken nöbetçi subayı ve erbaşı birlikte tabela muhteviyatı çıkarılacak, ambar kapandıktan sonra nöbetçi subayına verilen mühürle tekrar mühürlenecektir. Bu mühür nöbetçi subayları arasında devredilecektir. Mutfağa verilen erzakın tamamının kazana konulmasına, mutfaktaki hizmetlerin yaptırılmasına ve mutfağın temiz tutulmasına dikkat edilecektir.

⁷² KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁷³ KA, 2883/145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁷⁴ KA, 2883/145. 2; 173. 2; 177. 2; 177. 3.

⁷⁵ KA, 2883/170.4.

⁷⁶ KA, 2883/162; 162. 1; 162. 2.

⁷⁷ KA, 2883/ 145. 1; 173. 1; 177. 1.

⁷⁸ KA, 2883/ 160.

- Kışlanın tüm tuvaletleri ve küçük çöp kutularına kadar her tarafı, görevlendirilen mülteciler tarafından temiz tutulacaktır. Sağlık ve temizlik bakımından gündüzleri misafirhanenin yukardaki tuvaletleri kapalı kalacaktır. Aşağıdaki tuvaletler kullanılacaktır. Akşam yemekten sonra yukardaki tuvaletler açılacaktır. Aşağıdaki tuvaletleri temizlemek için hizmetliler suyu değirmen suyundan kullanacaklardır.

- Elektrikler söndükten sonra fenerler yakılacak koğuşlara birer tane koridora, iki tane tuvalete, bir tane kapıya ve bir tane xx karakola bir tane yakılmış fener konmasına dikkat edecektir. Bu takma işini hizmetliler yapacaktır. Herkes muayyen zamanda yattıktan sonra nöbetçi subayı karyoları gezecek ve herkesin tamam olduğunu karakola haber verecektir.

- Nöbetçi subayı akşam saat 20.00'den sonra her iki koğuşta birer nöbetçi ve koridorda da bir nöbetçi bulunduracak ve bu nöbetçiler (yangın, yer sarsıntısı) gibi tehlikeleri derhal arkadaşlarına ve karakola haber vereceklerdir.

- Yangın çıkması durumunda kapıdaki kampana (çan) çok sık çalınacak ve yangın talimatı gereğince hareket olunacaktır.

Yoklama ve yemek saatlerinde kampana seyrek vuruşlarla ve her taraftan duyulacak şekilde vurulacak ve herkes yoklamaya ve yemekhaneye geleceklerdir. Gecikme olmayacaktır. Yemekhanede sofrta hizmetinde garsonlara yardımcı olarak her sofrta için birer kişi daima vazifelen-dirilecektir. Bulaşık yıkamak için nöbetçi subayı yardım edecektir.⁷⁹ Bu talimatnameye göre Misafirhane idaresinin hazırladığı nöbetçi subay tablosu tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye Kızılay Cemiyeti Mülteciler Misafirhanesi Nöbetçi Subay ve Erbaşların Listesi

Nöbetçi subaylar			Nöbetçi Erbaşlar		
501	Bay	İlyas	603	Bay	İslam
193	"	Jory	496	"	Gerço
499	"	İbrahim	604	"	Ahmet Asfar
611	"	Macit Osmanlı	610	"	Dimitri
612	"	İbrahim Caferzade			
613	"	Ali Kolay			

Hazırlanan talimatnamede genel rutin işler ise şöyle planlanmıştır:

Misafirhanede kalanlara izinler emredildiği şekilde verilecektir. Çarşıda dörder beşer kişilik gruplar halinde gezilecektir. Hasta olanlar isimlerini deftere yazdıracaklar ve nöbetçi subayları vasıtasıyla doktora gösterileceklerdir. Doktorun vereceği reçeteler eczaneye yaptırılacak ve hizmetliler tarafından sahiplerine verilecektir.

Koğuşlarda lüzumsuz eşya bulundurulmayacaktır. Oturmak için yatakhaneler değil, gazino tercih edilecektir. Misafirlerin çamaşırları pazartesi-salı günleri yıkanacaktır.

Yatak takımları kirlenmiş ise ayda bir defa perşembe günleri yıkanacaktır. Her koğuş kendi hizmetlileri tarafından süpürülecek ve her oda da ya kendileri tarafından ve yahut hizmetlilerle birlikte süpürülecek ve temizlenecektir. Daima koğuş ve odalar derli toplu ve muntazam bulundurulacaktır. Nöbetçi subaylar özellikle buna dikkat edeceklerdir. Aynı zamanda görevliler koridorun temizliğine dikkat edecekler, haftada bir defa tahtalar ve pencereler görevlendirilen erkek görevliler tarafından yaş bezle silinecektir. Koğuşlar ve odalar da koridorlarda olduğu gibi erkek görevliler tarafından aynı şekilde temizlenecektir. Yapılan temizlikleri kadınlar denetleyeceklerdir. Kadınlar yatakların düzeni ve temizliklerinden aynı zamanda malzemelerin kayıp olmalarından da mesulleridir. Garsonlar yemekhane ve bütün kapı önlerini ve çevresini daima temiz tutmak zorundadırlar. Mutfakta yoğunluk varsa bir bayan mutfığa yardım edecektir.

⁷⁹ KA, 2883/ 160.

Her hafta cumartesi ve perşembe akşam yemekten sonra banyo yapılacaktır. Banyo musluklarının açılma ve kapanmasına dikkat edilecek ve su gereksiz yere kullanılmayacaktır. Banyolar-
dan hiçbir şey dışarıya çıkarılmayacaktır. Banyolara bakma işine x kişisi ve vaktinde odunların taşınması işine ise Hamza adında bir kişi görevlendirilmiştir. Banyo bittikten sonra derhal temizlenecektir. Bu işleri de kadınlar yapacaktır. Her sabah banyo yapmak isteyenler için erken yalnız izin verilen bir banyo yakılarak hazırlanacaktır. Hizmetliler, çamaşırcılar çamaşır yıkamadığı günlerde haşerelerle mücadele edeceklerdir.⁸⁰

Misafirhanede çıkabilecek yangınlar için ise özel yangın talimatnamesi hazırlanmıştır. Buna göre: Misafirhanede bir yangın çıkması durumunda nöbetçi mülteci tarafından kampana (çan) çok sık hızlı hızlı ve devamlı olarak çalınacaktır. Yangın olduğunu gören kişiler veya nöbetçi, hemen polisler ya da hizmetlilere haber vererek kampanyayı çalacaktır. Yangın gece çıkmışsa kampana çalınırken bir hizmetli de hemen evinde olan müdüre haber verecektir.

Kampanyayı duyan yangın ekipleri: I. No Ekip I No'lu Tulumbayı; II No Ekip II No'lu Tulumbayı kovalarıyla beraber alarak yangın yerine giderek yangını söndürmeye çalışacaklardır. Yangın kancalarını, baltalarını, kazmalarını ve kum torbalarını kullanma işini polisler ve geri kalan görevliler yapacaktır. Misafirhane Müdürü Rıza Tunç hatta talimatnameye “Yetiştığım zaman bu işi ben yapacağım” diye not düşürmüştür. Yangın anında tulumbalara su taşıma işi, havuzun kapaklarından biri kırılmak suretiyle temin edilecektir. Yangını duyan ekipler görevlerini yaparken Karakol Emniyeti ve itfaiyeyi hemen haberdar edecektir. Bu işler Müdür tarafından düzenlendikten sonra Karakol yangının nasıl çıktığı hakkında inceleme başlatacaktır. Bu talimatın uygulama yetkisi polis karakolu ve nöbetçi subayına bırakılmıştır.⁸¹

Yukarıda anlatılan görevli I ve II nolu ekiplerin isimleri aşağıdaki tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye Kızılay Cemiyeti Mülteciler Misafirhanesi Nöbetçi İtfaiye I ve II nolu ekiplerin isimleri

I Nolu Ekip			II Nolu Ekip	
1	24	Nadir	500	Mustafa
2	498	Hasan	483	Hüseyin
3	596	Emin	502	Mehmed
4	244	Mehmed	567	Ali
5	130	Musa	494	Jonianarman
6	97	Abdullah	138	Etem
7	484	Veçeslav	609	Yanko
8	513	Dimitri	600	İvan
9	588	Gospodinov	293	İvan Peleko
10	514	Ahmet	294	Aleksey

Bu kuralların haricinde Misafirhanede bulunan mevcut gizli dosyaları da tasnif için bir fihrist oluşturulmuştur. Bu dosyalar: Kızılay'dan gelen emirler ve muameleler; Valilik makamından gelen emirler ve muameleler; Misafirhaneden yazılan yazılar (karşılıksız), kadrolara ve zat işlerine ait emirler ve muameleler; Misafirhanenin para sarfiyatına ait senet örnekleri; İstanbul'dan ve Ankara'dan gelen eşya ve malzeme; Terkin-i kayıt (kayıt silme davası) ve sarf evrakına mahsus dosyalar şeklinde tasnif edilmiştir. Yine bu dosyalara iaşeyle ilgili emirlerle iaşe raporları; giyinme hakkında gelen emirlerle yapılan muameleler; iskân hakkında gelen emirler ve muameleler ve müteferrik (ayrıcalıklı) muamele ve yazılar konulmuştur. Bunların yanı sıra mülteciler hakkında Kızılay'dan ve Valilikten gelen emirler ve muameleler, mültecilerin mektuplarına yapılan muameleler, mültecilerin dilekçeleri ve şahsi olarak müracaatları

⁸⁰ KA, 2883/160.1.

⁸¹ KA, 2883/160.2.

hakkında muameleler, mültecilere verilen inzibati cezalara dair emirler ve demirbaş eşyaya karşılık alınan senetlerde yerleştirilmiştir.⁸²

4. Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi'nin 9 Temmuz 1949 Tarihli Aylık Raporu ve Uygulanan İç Mevzuatı

Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Müdürü Rıza Tunç'un imzasıyla giden 9 Temmuz 1949 tarihli 184 sayılı Misafirhanesi'nin ilk aylık raporunda mültecilerin tedavileri ve iâşeleri hakkında Kızılay Genel Merkezine ayrıntılı bilgi verilmiştir. Misafirhanede idare, iâşe ve inzibat işlerinin günden güne iyiye gittiği, misafirhanede kalanların sayısının 54 kişi olduğu görülmektedir.

Haberleşme ve mektup konusunun da hazırlanan iç talimatnameye göre gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Misafirhaneye gelen ve misafirhaneden gönderilen mektupların mutlaka Ankara'ya gönderilmekte olduğu ve incelemeden geçtikten sonra gelen mektupların Kastamonu'ya gönderilerek sahiplerine verildiği, Misafirhaneden gönderilen mektupların ise inceleme sonrası Ankara'dan postaya verildiği yazılmıştır.⁸³

Raporda misafirhanede iskân işinin de düzgün ve temiz bir şekilde yapıldığı, kereste alındığı takdirde 10 adet üç kişilik gardırop daha yaptırılacağı bildirilmiştir. Yine misafirhanede her gün temizliğin yaptırıldığı ve haftada bir gün de bir kişiye ıslak bezlerle her tarafın sildirilmekte olduğu rapor edilmiştir.⁸⁴ Yine sofraların düzgün ve temiz olmasına, yemeklerin de iyi pişirilmesine dikkat edildiği; mültecilerin beslenmeleri açısından Haziran 1949 için yapılan iâşede bir kişinin 120 kuruşa doyduğu ve alınan kalorinin 2500-3000 arasında olduğu bilgisiyle öğünlerde verilen yemekler ayrıntılı olarak anlatılmıştır.⁸⁵

Temizlik işlerinde, mültecilerin kişisel temizlik işleri için her hafta bir kişiye bir bütün sabun kalıbının yarısının verildiği, cumartesi ve perşembe akşamları olmak üzere haftada iki defa banyo imkânı sağlandığı bilgisi verilmiştir. Misafirlerin çamaşırlarının her hafta yıkatıldığı yazılmıştır. Yine kalan misafirlerin tıraşlarını kendileri almakta ya da içlerinden berberliği olan biri tarafından yapılmaktadır denilmiştir. Bu konuda Misafirhane Müdürü Rıza Tunç, tıraş malzemelerini temin ederek bir berber odası hazırlamanın düşünüldüğünü de raporda belirtmiştir.⁸⁶

Sağlık işlerinde haziran ayında 41 kişinin viziteye çıktığı, doktorun verdiği reçetelerin eczanede yaptırıldığı ve bir kısmının paralarının ödendiği bildirilmiştir. Misafirhanede toplu bir yaşam olduğu için Tifo-Tifüs gibi bulaşıcı hastalıklara karşı karma aşısının birinci dozunun 06 Temmuz 1949'da yaptırıldığı diğer aşılara da devam edileceği bilgisi verilmiştir. Misafirhanede savaş yıllarında fazlasıyla görülen verem hastalığından misafirlerin de etkilenmesinden korkulmuştur. Hatta bir Rus-Türk erinin verem olabileceğinden şüphelenilmiş, verem hastanesinde yapılan incelemeler sonucunda hastanın verem olmadığı anlaşılarak hasta taburcu edilmiştir. Misafirlerden bir Bulgar eri kan tükürdüğü için önce doktora ardından da verem hastanesine sevk edilmiştir. Hastanın tetkiki yapılarak filmi çekilmiş, rahatsızlığının akciğerden kaynaklı olmadığı genel bir rahatsızlık olduğu anlaşıncaya gerekli tedavi uygulanarak hasta taburcu edilmiştir. Sağlık karnelerinin hazırlanarak dosyalarına konulduğu misafirlerin mustarip olduğu başka bir husus ise dış rahatsızlıkları olmuştur. Bu doğrultuda dış tedavisi, çekimi ve dolgusu gibi işler misafirhanenin sorumluluğuna alınmıştır.⁸⁷

⁸² KA, 2883/160.3.

⁸³ KA, 2883/159.2.

⁸⁴ KA, 2883/159.2.

⁸⁵ KA, 2883/159.1.

⁸⁶ KA, 2883/159.1.

⁸⁷ KA, 2883/159.1; 159.2.

Misafirhane Müdürü Rıza Tunç bunların dışında Genel Merkezden misafirlerin giyim ihtiyaçları için mevsimin kışa yaklaşması nedeniyle palto, elbise, terlik, ayakkabı, Frenk gömleği, fanila ve çorap istemiştir.⁸⁸

Mültecilerin, Valilikten gelen emir üzerine öğleden önce saat 09.00-10.30 ve öğleden sonra 13.00'ten 18.00'e kadar çarşıya çıkmasına izin verilmiştir. Ayrıca izinli bırakıldıkları cumartesi ve pazar günleri onar kişiyi geçmemek üzere gündüz sinema matinelelerine ve Ramazan dolayısıyla İslam dinine mensup olanların ise Teravih namazına gitmelerine izin verilmiştir. İzin dönüşü mültecilerin misafirhaneye vaktinde gelip gelmediklerinin tespiti misafirhane Emniyet Karakolu tarafından yapılmıştır. Hatta bu konuda mültecilerden geç geldiklerinden dolayı iki İslam eri ile balık tutmaya gitmek için pencereden atlayan dört Rus mülteci Valilik makamının verdiği emir üzerine birer hafta izinden men edilmiş ancak önemsiz olan bu olaylar idarece halledilmiştir. Misafirhaneden sadece bu mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere izinli çıktıkları bilgisi verilmiştir.⁸⁹

Misafirhanenin iç hizmetlerinde misafirhaneye hazırlanmış olan talimat kullanılmıştır. Geniş bir alana kurulu olan kışlanın yangın tehlikesine karşı korunması için de misafirhane tarafından Yangın Talimatnamesine göre önlem alınmıştır. Yine misafirlerin boş zamanlarında sosyal aktivite olarak kullanmaları için birer voleybol sahası hazırlanmış, pinpon oyunu için masa ve takımları konulmuştur. Bu surette mültecilerin gazinoda kumar şeklini almadan satranç, tavlâ, dama ve yalnız bir deste "x"⁹⁰ kâğıt ile oyun oynamalarına müsaade edilmiştir.⁹¹

Misafirhanenin dosya ve yazı işleri için de kişiye özel birer dosya açıldığı bildirilmiştir. Bütün eşya ve erzak kayıtları yazı işleri tarafından tutulurken iâşeye ait işler ve günlük tabela düzenlemesi-aylık tabela kaydı ile erzak, ekmek, et, sebze alımı kâtip ve mutemet tarafından tutulmuştur. En son mercide misafirhane müdürü tarafından bu çalışmalar daima kontrol edilmiştir. Basılan Künye defterine misafirlerin isimleri kaydedilerek ve bir fotoğrafçı çağrılıp fotoğrafları çekilerek deftere ve dosyalarına yapıştırılmıştır. Bu künye defterlerine mültecilere verilecek eşyalar ile özel, mültecilerin resmi, siyasi durumları da işlenmiştir. Bu bilgilerin aynısı Misafirhane Müdürü tarafından Kastamonu Valiliğine de gönderilmiştir.⁹² Yine Misafirhane Müdürlüğü 9 Temmuz 1949'da Genel Merkeze gönderdiği yazıyla misafirlerin bir kısmının elbise ve ayakkabıya çok ihtiyaçları olduğunu görüldüğünü, hatta izinli olarak çarşıya gittikleri zaman birbirlerinden ödünç ayakkabı alarak giydiklerini ve hiçbir şeyleri olmadığından bu zaruri ihtiyaçlarının verilmesini müdüriyetten istediklerini bildirilmiştir. Bazı mültecilerin yalın ayak geldiklerinin de gözlemlendiği belirtilmiştir. Bu sebeple Genel Merkezden palto, elbise, ayakkabı, yemeni, Frenk gömleği, çorap yardımı istenmiştir.⁹³ Bu ihtiyaç yazısına Kızılay Genel Merkezi temmuz ayı içerisinde cevap vermiştir. Misafirlerin giyim eşyasına olan ihtiyaçlarını komisyon kararına istinaden Kastamonu'dan tedarik etmenin uygun olduğu belirtilmiştir. Yaptırılacak ayakkabılarının tabanlarında kullanılması için taban ve ökçe lastiklerinden bir çift örnek posta ile gönderilmiştir. Kızılay bu ayakkabıları Sümerbank Beykoz Fabrikasına çifti 15 liraya yaptırmıştır.⁹⁴

Misafirhane Müdürü Rıza Tunç, Kastamonu Valisi ile birlikte 24 Temmuz 1949'da misafirler için ayakkabı, elbise, gömlek, çorap, palto, fanila ve yemeniden oluşan giyim eşyaları almışlardır. Dönemin Kastamonu Valisi'nin özel isteği üzerine Ramazan Bayramı dolayısıyla alınmasına, bu eşyadan İslam (Müslüman) olanlara ayakkabı alınarak bayram hediyesi olarak da-

⁸⁸ KA, 2883/159.2.

⁸⁹ KA, 2883/159.2.

⁹⁰ X kâğıdının ne olduğu belgede kesin olarak verilmemekle birlikte kuvvetle muhtemel iskambil kâğıdıdır.

⁹¹ KA, 2883/159.2.

⁹² KA, 2883/159.3.

⁹³ KA, 2883/161.1.

⁹⁴ KA, 2883/ 161.

ğıtılmasına ve bu meyanda ikişer adet gömlek ve çorabın da alınmasına karar verilmiştir. Böylece Müslüman mülteciler arasında büyük bir kıymet ifade edeceği ve bir sevgi duygusunun yaratılmış olacağını ifade edilmiştir. Böylece pazardan fiyatları 25 lirayı geçmemek üzere 26 Müslüman mülteciye altı lastikli ayakkabılardan birer çiftinin hediye olarak alınmasına karar verilmiştir. Geriye kalan diğer dinlere ve milletlere mensup 31 kişiye (yeni üç mülteci daha gelmiştir) birer çift ayakkabı lastiği (Ankara'dan gönderilmek üzere 17,5 liraya yapılabileceği anlaşıldığından) verilebilmesi için taban lastiği istenilmiştir. Bunun yanında kampa gelecek eşyalar göz önünde tutularak 40 çift lastik gönderilmesi ve geride kalanların da mahzun olmamaları için çalışmaların hızlandırılması istenmiştir. Ayrıca Vali, elbiselik kumaşı en ucuz kumaş olmakla beraber dayanıklı olan Çulakinin (kalın kumaş) kumaştan seçilerek elbise yaptırılmasını, gömlek işini de 6 ya da 7 liralıklardan ikişer adet alınmasını Subaylara kalite itibarıyla biraz daha iyi olanın tedarik edilmesini istemiştir. Kastamonu Mülteciler Misafirhane Müdürü, Genel Merkeze valinin emir ve isteklerini yerine getirmek mecburiyetinde kaldığını da bir yazı ile bildirmiştir.⁹⁵

Aynı zamanda Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi 30 Temmuz 1949'da Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi Müdürlüğü'nün kırtasiye ihtiyacını almış ve malzemeleri Kastamonu'ya göndermiştir.⁹⁶

Misafirhane Müdürü Rıza Tunç 9 Temmuz 1949 günlü raporuna ek olarak 14 Temmuz 1949'da Genel Merkeze 1 Haziran 1949 ayı içinde bir erin bir aylık iâşe tutarının 120 kuruş olduğunu bildirmiştir. Fakat yemeklerin az geldiği görülerek temmuz ayında miktarlar üzerinde biraz arttırma yapılmıştır. Ancak daima günlük iâşenin 140 kuruşu geçmemesine dikkat edilmiştir. Müstahdemlere verilen aylık ücretler ve misafirlere verilen aylık harçlıklar ve bir kişinin 140 kuruşa iâşe edileceğine göre sarf edilecek para ve hesapta olmayan herhangi bir duruma karşı ilave yapılarak misafirhanenin aylık masrafı 5000 lira olmuştur. Yine bu hesaba göre bir kişiye ayda 9259 kuruş verilmiştir. Yine herhangi bir umulmadık bir duruma karşı aylık masrafa ilave edilen 1020 lira, kışlık odun (Soba sayısında sıkıntı yok), elektrik ücreti ise tesisatında herhangi bir bozukluk, ilaç, röntgen, diş tedavisi ve daha hatıra gelmeyen bazı masraflar karşısında kalınacağı göz önünde tutularak bu hesaba dâhil edilmiştir. Bir kişinin aylık masrafı için 1020 lira zamma göre bir aylık bir x kişinin iâşe tutarı 7370 kuruş olarak hesaplanmıştır. Misafirhane idaresi bu hesabının Genel Merkez tarafından kabul edildiği takdirde kendilerinin haberdar edilmesini istemiştir. Ayrıca misafir sayısının 54 olduğu daha 66 kişilik yatak- yemek takımları ve yatacak yerlerin olduğu da bildirilmiştir.⁹⁷

Misafirhane Müdürü Rıza Tunç Genel Merkeze 14 Temmuz 1949 tarihli yazısında Mültecilere verilmekte olan yemeğin gündelik masrafının 140 kuruş; Haziran- Aralık 1949 ayları için 35.000 liralık masraf tahminin öngörüldüğünü bildirmiştir. Bu öngörüü yerinde bulan Genel Merkez bu ödeneğin tamamen harcanmamasını ve mümkün olan tasarrufun yapılmasını istemiştir.⁹⁸

Genel Merkez, Rıza Tunç'un Misafirhane hakkında gönderdiği, yukarıda ayrıntılı bir şekilde verilen, 9 Temmuz 1949 tarihli 184 sayılı aylık raporu ve eklerinde verdiği geniş bilgi için kendisine teşekkür etmiştir. Öyle ki misafirlerin tedavileri ve iâşeleri için uygulanan usulü yerinde bulmuştur.⁹⁹

Yine Kastamonu gazetesi Misafirhane Müdürünün gazetecileri "büyük bir nezaketle" karşıladığı misafirhaneyi gezdirdiği ve bilgi verdiği bir günü haber yapmıştır. Haberde misafirhane binasının çok güzel tamir edildiği; iyi bir yemekhanesiyle güzel bir lokantasının olduğu yine

⁹⁵ KA, 2883/155; 155. 1; 155. 2; 155. 3.

⁹⁶ KA, 2883/157/ 157.1/157.2.

⁹⁷ KA, 2883/156.1.

⁹⁸ KA, 2883/156.

⁹⁹ KA, 2883/159.

çamaşır ve bulaşık yıkama yerlerinin de çok temiz ve kullanışlı bir halde olduğu yine kahvehanesi, okuma salonu kütüphanesi ve radyosunun var olduğu anlatılmıştır. Binanın alt katında mültecilerin kurdukları tamirhanenin olduğu, ufak tefek eşyaların tamir edildiği, alt katta misafirhane karakolu ve polisinin üst katta müdür odasıyla idareciler ve Doktor odasının var olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Mülteciler, milliyetlerine göre ayrı ayrı koğuşlarda kaldıkları, koğuşların temiz, derli toplu olduğu anlatılmıştır. Mültecilerin sabahları öğle yemeğine ve öğleden sonra da akşam yemeğine kadar serbest gezdikleri yine Mültecilerden bir kısmının, yıllar ilerledikçe akrabalarının yanına gittiği için mevcutlarının azaldığı bilgisi paylaşılmıştır.¹⁰⁰

5. Kızılay Kastamonu Mülteci Misafirhanesinde Çıkan Yangın

Türkiye'ye II. Dünya Savaşı yıllarında iltica eden mültecilere yaklaşık beş yıl boyunca ev sahipliği yapan Kızılay Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi 14 Mart 1954 Pazar günü akşam saat 19.30'da banyo bölümünün tavan arasında çıkan ani bir yangınla enkaz haline gelmiştir. Sadece yakınındaki un fabrikası ile bina müstemilatı kurtulabilmiştir.¹⁰¹

Misafirhanenin iç yapısının ahşap ağırlıklı olmasının bu yangına sebebiyet verdiği kuvvetle ihtimaldir. Yeni Ulus Gazetesi Kastamonu'da *“Memleketimizde iltica eden yabancıların enterne edildiği tarihi Kastamonu Kışlası bir yangın neticesinde tamamen yandığı, buna sebebin binanın ahşap ve içerisinin yağlı boya olduğundan itfaiyenin bütün gayretlerine rağmen yangın söndürülemediği”* yazılmıştır. Yangının sebebinin araştırıldığı, zararın bir milyon liraya yakın olduğu tahmin edildiği haberi yapılmıştır.¹⁰²

Konuyla ilgili olarak o günlerde en fazla haber tespit ettiğimiz Kastamonu yerel gazetesi Yeni Ses, yangını *“Muazzam Kışla Binası Kül Yığını Haline Geldi”* başlığı altında halka duyurmuş ancak yangının şehre 2 Haziran 1949 tarihinde gelen ve kışlaya yerleştirilen mültecilerin bir sabotajı sonucu olduğu iddia edilmiştir. Haberde Kastamonu köylüsünün canını, malını ve alın terini ortaya koyarak yaptığı ve 40 yıl boyunca halkın büyük bir ihtiyacını karşılayan kışlanın yanarak yok olmasının Kastamonu için telafi edilmez bir zarar ve çok acı olduğu anlatılmıştır. Fakat gezete bu felaketten yalnız mültecilerin sorumlu olmadığını, kışlanın II. Dünya Savaşı'nda tamamen tahliyesinin de bir hata olduğunu hatta Kızılay'a devrinin de çevreye zararlı olduğunu duyurmuştur. Ayrıca *“5 kişi için 5.000 kişilik”* bir binanın tahsis edilmesinin akılcı olmadığı, mülteciler için eski Rum mektebinin daha uygun olduğu savunulmuştur.

Diğer yandan sabotajın Komünizmin ve casusluğun doğasında olduğunu savunan Yeni Ses gazetesi *“bu parazitler”* diye hitap ettiği mültecilerin rivayete göre kışlayı iki defa daha yakmak istediklerini, bunun bilinmesine rağmen mültecilerin aynı binada tutulduklarını ve bu faciaya meydan verildiğini yazmıştır. Hatta yangından kimlerin sorumlu olduğunun tespit edilmesi gerektiği ifade edilerek sorumluların cezalandırılmaları için yetkili makamlara seslenmiştir. Ayrıca bu sabotaj yangının Rusya gibi Demirperde devletlerinde yapılması durumunda suçlu suçsuz ne kadar mülteci varsa hemen olay yerinde kurşuna dizileceği anlatılmıştır.¹⁰³

Kastamonu Valisi Niyazi Akın halkın duyularının yoğun olduğu bu günlerde halkı sağduyuya davet için bir mektup yazmıştır. Bu mektup Yeni Ses gazetesinde 15 Mart 1954 Pazartesi yayımlanmıştır. Vali Akın mektubunda özetle Kastamonu halkına seslenerek kışlanın I. Dünya Savaşı sırasında *“fedakârlığın bir nişanesi”* olduğunu, *“şanlı”* Türk ordusunun birlikleri için inşa edildiğini ancak bu kışla binasının çıkan bir yangın neticesi yok olduğunu ve bunun herkesi üzdüğünü anlatmıştır.

¹⁰⁰ Kastamonu, 24 Ocak 1950.

¹⁰¹ Kemal Kutgün Eyüpgiller, 1999: 177; Yeni Ses, 15 Mart 1954; Akşam, 15 Mart 1954; Cumhuriyetin 50 yılında Kastamonu: 30.

¹⁰² Yeni Ulus, 16 Mart 1954.

¹⁰³ Yeni Ses, 15 Mart 1954.

Yine aynı gazetede çıkan bir yazıda misafirhaneye ev sahipliği yapan Kastamonu halkı için kahramanlık anılarının yeri olan kışlanın tamamen yanması sonunda “hatıralar mezarı” olmasının halkı derinden üzdüğü dile getirilmiştir.¹⁰⁴ Yangınla ilgili savcılığın incelemelerine devam ettiği ve halkın da sonucu beklediğini haber verilmiştir. Ancak son tahlilde üzerinde delil biriken konunun disiplinsizlik ve ihmal olduğu üzerinde durulduğu duyurmuştur. Bu konuda dönemin kamp müdürü Osman Oktaş'ın ifadesine başvurulduğu söylenmiştir.¹⁰⁵ Eğer bir kasıt yoksa ihmalden dolayı defterdarlık tarafından 4,5 milyon liralık tazminat davası açılacağı bildirilmiştir.¹⁰⁶

Aradan geçen iki ay sonra mayıs ayında Yeni Ses gazetesinde çıkan bir haber olayın seyrini başka bir yere taşımıştır. Gazete misafirhanenin yandığı gün Ankara'da yakın korumasını öldüren Mihail Yatsikof adında bir Rus ajanın bir süre önce misafirhaneye yerleştirildiği, Büyük olasılıkla yangını da bu ajanın çıkardığı iddiasını ortaya atmıştır.¹⁰⁷ Konuyla ilgili yaptığımız araştırmalarda nihai sebep tam tespit edilmemiş olsa da dönemin tanıklarından bugün hâlâ hayatta olan 89 yaşındaki Kastamonulu Sevim Özel Hanımefendi ile 90 yaşındaki Sevim Muratlıoğlu Hanımefendi o gün için kışlanın içeriden mülteciler tarafından yakıldığını ifade etmişlerdir.¹⁰⁸

Kızılay Genel Müdürü'nün Başbakanlık makamına yazdığı 30 Mart 1954 tarihli yazıda Kastamonu Mülteciler Misafirhanesinin yanması sonrasında burada kalan mültecilerin İçişleri Bakanlığı kararıyla tekrar Yozgat'a nakledileceği ayrıca Yozgat'ta açılacak yeni misafirhanenin hazırlıkları için Kızılay Müfettişi Mehmet Ali Yalım'ın Yozgat'a gittiği bilgisini paylaşmıştır. Müfettişin Yozgat valiliğiyle iş birliği sonucunda bina kiralayarak Kastamonu'dan nakil sırasında sorun yaşamamak için tertibat kurulduğunu anlatmıştır. Diğer yandan Yozgat valiliği tarafından açılan yeni misafirhaneye idare müdürü olarak Nazım Kafaoğlu'nun masrafları hükümet hesabına Kızılay'dan karşılanmak suretiyle tayin edilmesini ve 250 lira aylık ücret verilmesini teklif edildiği haber verilmiştir.¹⁰⁹

Sonuç

Türkiye, II. Dünya Savaşı boyunca farklı ülkelerden iltica eden askeri mültecileri ülke güvenliğini tehlikeye sokmadan uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak Anadolu'nun güvenli iç bölgelerinde Millî Savunma Bakanlığına bağlı kamplarda gözetiminde tutmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı'nın bittiği yıl olan 1945 ve takip eden yıllarda Türkiye'de kalmak isteyen tüm askeri mülteciler sivil statüde toplu bir halde göz önünde tutulmaları zorunluğu çıkmıştır. Bunun üzerine mülteciler için yeni bir statü belirlenmiştir. Bu kapsamda kapatılma kararı alınan Yozgat Mülteci Kampı'nda bulunan askeri mültecilerden ülkelere dönmeyenler veya dönmek istemeyenler misafir statüsünde Kızılay'ın uhdesinde açılan Kastamonu Mülteciler Misafirhanesine yerleştirilmişlerdir. Böylece Yozgat'tan Rus, Bulgar, Mısır İtalyan, Yunan, Türk ve Alman milletlerine mensup 53 askeri mülteci 2 Haziran 1949'da Kızılay'ın Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi'ne misafir statüsünde nakledilmişlerdir.

Resmi idaresi Kastamonu Valiliği başkanlığındaki bir Komisyona bırakılan Misafirhanede mültecilerin sorunsuz yaşayabilmeleri için İçişleri Bakanlığı ve Misafirhane Müdürlüğü tarafından Mülteciler Misafirhanesi Talimatnamesi hazırlanmış ve uygulanmıştır. Mültecilerin misafirhanede kaldıkları süre içerisinde beslenme, ibadet, giyinme gibi zarurî ve insanî ihtiyaçlarını Kızılay tarafından en ince detaylar düşünülmüş ve karşılanmıştır. Aynı zamanda Misafirhanede kalan mültecilere temizlik ve yemek hizmetleri ile iç hizmetler gibi alanlarda iş verilerek bu

¹⁰⁴ Yeni Ses, 17 Mart 1954.

¹⁰⁵ Yeni Ses, 18 Mart 1954.

¹⁰⁶ Yeni Ses, 19 Mart 1954.

¹⁰⁷ Yeni Ses, 13 Mayıs 1954.

¹⁰⁸ Karasalihoğlu (2023), Kastamonulu Sevim Özel (89) ve Sevim Muratlıoğlu (90) ile yüz yüze röportajı.

¹⁰⁹ KA, 3837.

yolla hem üreterek para kazanmaları hem de misafirhaneyi benimsemeleri ve misafirhaneye alışmaları sağlanmıştır. Mülteciler bu şartlar altında yaklaşık beş yıl sakin ve düzenli bir hayat sürmüşlerdir. Fakat 14 Mart 1954 tarihinde binada çıkan bir yangın sonucunda misafirhane tamamen yanmıştır. Yangın ulusal ve yerel basında üzüntüyle haber yapılmıştır. İçişleri Bakanlığı ve Kızılay tarafından yangının neden çıktığına dair kapsamlı soruşturmalar başlatılmıştır. Çalışma sırasında soruşturmanın sonucu arşiv belgelerinde kesin olarak tespit edilemese de yerel basında büyük olasılıkla binanın ahşap ağırlıklı olması ve görevlilerin ihmali yüzünden yandığı haberlere yansımıştır. Ancak bu nedenin yanında Kastamonu yerel basınında ve sözlü kaynaklarında mültecilerin kaldıkları misafirhaneyi kendilerinin sabotaj sonucu yaptıkları hâkim görüştür. Hatta yerel basında yangının misafirhanede kalan Rus mülteciler tarafından çıkarılmış olabileceği üzerinden komünizme karşı olumsuz cümleler de yer almıştır. Bu durum Kastamonulular üzerinden Anadolu halkının II. Dünya Savaşı sonrası komünizmden ne kadar tedirgin olduğunu ve Rusya'ya karşı olumsuz düşünceye sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Diğer yandan yangından önce mültecilerin çoğunluğunun yakınlarının yanlarına gittikleri bilgisi tespit edilmiştir. Ancak yangın esnasında misafirhanede kaç kişinin kaldığı ve kurtulduğu bilinmemektedir. Yangın sonrası misafirhanede kalan mülteciler ise ivedilikle İçişleri Bakanlığı kararıyla tekrar Yozgat'ta yeni açılan misafirhaneye nakledilmişlerdir.

Son tahlilde Kızılay'ın kadim tarihindeki kıymetli eserlerinden biri olan, tarihi Kastamonu Askeri Kışlası'nın bir bölümünün onarılmasıyla, açılan Kastamonu Mülteciler Misafirhanesi hizmet verdiği günün koşullarında yurt içinde ve dışında dünya barışına hizmet etmiş ve devletlerarası iyi niyetin timsali olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşivler

Kızılay Arşivi (KA)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

Gazeteler

Akşam, 15 Mart 1954.

Akşam, 6 Haziran 1949.

Doğru Söz, 3 Haziran 1949.

Kastamonu, 10 Haziran 1949

Kastamonu, 17 Haziran 1949.

Kastamonu, 24 Ocak 1950

Mücadele Gazetesi, 9 Haziran 1949.

Mücadele, 16 Haziran 1949.

Yeni Sabah, 6 Haziran 1949.

Yeni Ses, 15 Mart 1954.

Yeni Ses, 17 Mart 1954.

Yeni Ses, 18 Mart 1954.

Yeni Ses, 19 Mart 1954.

Yeni Ses, 13 Mayıs 1954.

Yeni Ulus, 16 Mart 1954.

Resmî Gazete

Söyleşi/Röportaj

Karasalihoğlu, Murat (2023, 4 Kasım), “Kışla Yangını” Kastamonulu Sevim Özel Hanımefendi, 89 yaşında, yüz yüze röportaj.

Karasalihoğlu, Murat (2023, 4 Kasım), “Kışla Yangını” Kastamonulu Sevim Muratlıoğlu Hanımefendi, 90 yaşında, yüz yüze röportaj.

Telif Eserler

Akça, Bayram (2010), II. Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları’ndan Batı Anadolu Sahillerine Sığınan Mülteciler Meselesi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, 24, 1-11.

Kastamonu Yıllığı, Cumhuriyetin 50 yılında Kastamonu, 1973 İl Yıllığı.

Eyüpgiller, Kutgün, Kemal (1999), *Bir Kent Tarihi Kastamonu*, Yayına Hazırlayan: Muhittin Salih Eren, İstanbul: Eren Yayıncılık.

Keser, Ulvi (2009), “Arşiv Belgeleri Işığında İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye’de Mülteciler ve Esirler Sorunu”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8/18, 185-208.

Keser, Ulvi (2010), “İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Yunanistan, Türkiye’de Mülteciler, Askeri İhlaller ve Esirler Sorunu”, *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/11, 381- 400.

Kılınççeker, Özlem (2022), “II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’nin Sivil ve Asker Kökenli Mülteci Sorunu (Yozgat Mülteci Kampı Örneği)”, *Sosyal Bilimlerde Disiplinler Arası Çalışmalar 1*, İstanbul: Efe Akademi Yayınevi, 257-288.

İnginar Kemaloğlu, Ayşegül (2022), “Uluslararası Kurtarma ve Yardım Komitesi’nin (IRRC) Raporuna Göre II. Dünya Savaşı’nın Sona Ermesinin Ardından Türkiye’deki Mültecilerin Durumu”, *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2/26, 242-251.

Tekir Süleyman (2019), “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Sivil ve Askeri Mülteciler Meselesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 227-256.

Tekir, Süleyman ve Şahin, Eda (2023), “II. Dünya Savaşı’nda Türkiye’ye Sığınan Mülteciler ve Yunanistan’a Yapılan Kızılây Yardımları”. *Belgi Dergisi*, 26,107-125.

Yaman, Ahmet, Emin (1997), *II. Dünya Savaşı’nda Türkiye’de askeri mülteciler ve gözaltı kamp-ları (1941-1942)*, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19/30, 143-166.

Yıldırım, Hatice (2021), “II. Dünya Savaşı Yıllarında Çorum’da Asker ve Sivil Mülteciler”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19 (33), 213-243.

Aydın, Mehmet, Korkud ve Efe İsmail (2024), “Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Mülteciler ile İlgili Politikaları”, *ESAR Journal*, 5/2, 157-180.

EKLER

Ek 1. Kastamonu Askeri Kışlası'nın ön taraftan görünüşü. Kaynak: Eyüpgiller, K. K. (1999). Bir Kent Tarihi Kastamonu, Yayına Hazırlayan: Muhittin Salih Eren, Eren Yayıncılık İstanbul, (Kastamonu Kent Müzesi Arşivi).

Ek 2. Kastamonu Askeri Kışlası, Kaynak: Eyüpgiller, K. K. (1999). Bir Kent Tarihi Kastamonu, Yayına Hazırlayan: Muhittin Salih Eren, Eren Yayıncılık İstanbul, (Kastamonu Kent Müzesi Arşivi).

Ek 3. Kastamonu Askeri Kışlası'nın ön taraftan görünüşü.

Mustafa Kemal Paşa Kastamonu kışlası önünde tören birliğini denetlerken. (24.08.1925)

Kaynak: <https://isteataturk.com/Kronolojik/Tarih/1925/8/24/Mustafa-Kemal-Pasa-Kastamonu-kislasi-onunde-toren-birligini-denetlerken-24081925/2>.

Ek 4. Kızılay Genel Merkezinden Kastamonu Askeri Kışlası'na gönderilen mültecilerin beslenmesinde dikkat edilmesi istenen gıdaların kalori miktarlarını gösteren liste.

2883 / 45.1

100 Gram itibarıyla bazı gıda maddelerinin
ihtiva ettikleri kalori
miktarını gösterir
cetveli:

	Gıdanın adı	100 gramında kalori
A-	Armut	50
B-	Kuru bezelye	528
	" bakla	332
	Bulgur	354
	Yeşil bezelye	63
	Taze bakla	33
	Bamya	34
	Yeşil biber	40
B-	Kırmızı domates	27
E-	Koyun eti	100
	Siğir "	101
	Kuzu "	87
	Balık "	85
	Uskumru balığı	80
	Ekmeç	239
	Elma	51
	Arık	52
	Papaşa (vesetif)	34
	Enginar	21,5
F-	Çalı fasulyesi (yeşil)	39
	Ayşe kadın fasulyesi	53
	Kuru fasulye	318
H-	Hıyar (salatalık)	13
	Revuç	40
	Tahin helvası	473

Ek 5. Kızılay Genel Merkezinden Kastamonu Askeri Kışlası'na gönderilen mültecilerin beslenmesinde dikkat edilmesi istenen gıdaların kalori miktarlarını gösteren liste.

2883 / 115.2

	Gıdanın adı	100 gramında kalori
I	Irmağ	369
I	İspanak	34
K	Kıran	52
	Kayısı	47
	Kavun	33
	Karpuz	90
	Şerbet	58
	Karabiber	52
	Kabak	23,6
	Karaciğer	
L	Limon	4
	Lehana	72
M	Mercimek	341
	Makarna (şehriye)	361
	Morul ve yeşil salata	17
N	Nohut	352
P	Beşir peynir	197
	Kaşar	393
	Pirinç (tam)	357
	Potates	96
	Portakal	46
	Pirasa (yasaklı)	34
	Patlison	26,3
S	Sogan	52
	Yeşil salata ve morul	17
	Semizota (yasaklı)	34
Ş	Şeker	410
	Şeftali	50